

Folkekirken og registreret partnerskab

Rapport fra
udvalg nedsat af kirkeministeren

Kirkeministeriet - September 2010

Indhold

1	Indledning	3
1.1	Kommissorium.....	3
1.2	Udvalgets sammensætning	4
1.3	Udvalgets arbejde	4
2	Sammenfatning af udvalgets overvejelser og anbefalinger	5
2.1	Skal ægteskab fortsat kunne indgås i folkekirken?.....	5
2.2	Under hvilke former skal partnerskab kunne indgås i folkekirken?.....	6
2.2.1	Overvejelser om ægteskab og partnerskab	7
2.2.2	Kirkelig velsignelse af partnerskab?.....	8
2.2.3	Indgåelse af partnerskab i kirken?.....	9
2.3	Ritualer for velsignelse og indgåelse af partnerskab	10
2.3.1	Ritual for velsignelse af partnerskab	11
2.3.2	Ritual for indgåelse af partnerskab	11
2.3.3	Ritualers placering i ritualbogen.....	12
2.4	Frihedsrettigheder	13
2.4.1	Fritagelse af præster.....	13
2.4.2	Eventuel fritagelse af andre end præster	14
2.4.3	Eventuelt alternativt gejstligt tilsyn.....	14
3	Skal ægteskab fortsat kunne indgås i folkekirken?.....	16
3.1	Kirkelig vielse.....	16
3.1.1	Ægteskabsindgåelse efter reformationen - hovedtræk.....	16
3.1.2	Ægteskabsloven og kirkelig vielse	17
3.1.3	Nødvielse	18
3.1.4	Andre trossamfund	18
3.2	Udvalgets overvejelser.....	20
3.3	Udvalgets anbefalinger	21
4	Under hvilke former skal partnerskab kunne indgås i folkekirken?	23
4.1	Registreret partnerskab	23
4.2	Folkekirken og registreret partnerskab	24
4.2.1	Biskoppernes udtalelser og vejledninger.....	24
4.2.2	Otte organisationers udtalelse.....	26
4.2.3	Forslag i Folketinget.....	26
4.3	Indgåelse af partnerskab i folkekirken.....	28
4.3.1	Ens vilkår for indgåelse af ægteskab og partnerskab	28
4.3.2	Supplerende bestemmelse om indgåelse af partnerskab.....	29
4.4	Kirkelig velsignelse af partnerskab.....	29
4.5	Udvalgets overvejelser om ægteskab og partnerskab	30
4.5.1	Ægteskab	30
4.5.2	Partnerskab	31
4.5.3	Ægteskab sammenholdt med partnerskab	33
4.6	Velsignelse af partnerskab	33
4.6.1	Kirkelig velsignelse af partnerskab	34
4.6.2	Videreførelse af nugældende ordning	34
4.6.3	Ingen gudstjenestelig markering af det registrerede partnerskab	35
4.7	Indgåelse af partnerskab ved en kirkelig handling	36

4.8	Udvalgets anbefalinger	37
5	Ritualer	39
5.1	Ritualer - historie og tilblivelsesproces	39
5.1.1	Historisk redegørelse	39
5.1.2	Regulering af kirkens indre anliggender efter grundloven	40
5.1.3	Autoriseret ritual contra vejledende ordning	41
5.2	Udvalgets overvejelser.....	42
5.2.1	Kirkelig velsignelse af partnerskab	42
5.2.2	Ritual for indgåelse af partnerskab ved en kirkelig handling	43
5.2.3	Ritualers placering i ritualbogen.....	44
5.3	Udvalgets anbefalinger	45
6	Frihedsrettigheder	47
6.1	Folkekirkemedlemmers ret til kirkelig betjening.....	47
6.2	Præsters mulighed for at nægte at vie fraskilte.....	48
6.3	Udvalgets overvejelser.....	49
6.3.1	Fritagelse af præster.....	49
6.3.2	Eventuel fritagelse af kirkefunktionærer eller andre	50
6.3.3	Eventuelt alternativt gejstligt tilsyn.....	52
6.4	Udvalgets anbefalinger	53
	Bilag 1 Mindretalsudtalelse af Jens Ole Christensen	55
	Bilag 2 Mindretalsudtalelse af Claus Thomas Nielsen	58
	Bilag 3 Forslag til ritual for kirkelig velsignelse af partnerskab	61
	Bilag 4 Forslag til ritual for indgåelse af partnerskab	63

1 Indledning

Den 15. april 2010 holdt kirkeminister Birthe Rønn Hornbech møde med biskopperne om, hvordan folkekirken bør forholde sig til ønsket om, at partnerskab mellem to personer af samme køn skal kunne indgås ved en kirkelig handling.

Biskopperne indstillede til ministeren, at der skulle nedsættes et udvalg for at belyse emnet.

Kirkeministeren tilkendegav efter mødet at ville følge biskoppernes indstilling og snart nedsætte et udvalg.

Udvalget om folkekirken og registreret partnerskab blev nedsat den 23. april 2010.

1.1 Kommissorium

Udvalgets kommissorium blev fastlagt således:

"Udvalgets kommissorium er at tage stilling til følgende spørgsmål:

- Skal ægteskabsindstiftelsen fortsat foregå i folkekirken, eller skal alle samliv indgås for den borgerlige øvrighed, hvorefter der er mulighed for en kirkelig velsignelse, og hvilket ritual skal kunne anvendes ved en sådan kirkelig handling?
- Under hvilke former skal også det registrerede partnerskab kunne indgås i folkekirken, således at to personer af samme køn har samme mulighed som ægtepar for at indgå deres samliv ifølge et kirkeligt ritual, og hvilket ritual skal kunne anvendes?
- Hvordan sikrer man, at præster, som af samvittighedsgrunde ikke kan medvirke ved indgåelse af registreret partnerskab i kirken, har frihed til at sige nej hertil?

Udvalget skal afslutte sit arbejde senest den 15. september 2010.

Udvalget har mulighed for at rådføre sig med relevante enkeltpersoner, kirkelige grupperinger og organisationer i den udstrækning, udvalget ønsker det.

Hvis der under arbejdet opstår spørgsmål, der involverer andre ministerier, vil Kirkeministeriet sørge for sideløbende med udvalgets arbejde at tilvejebringe de nødvendige udredninger fra de pågældende ministerier. Det er vigtigt, at udvalget hurtigt kan få svar på spørgsmål, der måtte opstå undervejs, så udvalgsarbejdet kan afsluttes inden for tidsfristen.

Kirkeministeriet yder sekretariatsbistand til udvalget."

Udvalget har efter forslag fra Jens Ole Christensen været enige om, at det også vil være relevant at drøfte frihedsrettigheder for andre end præster.

Udvalget har fundet det indlysende, at det under kommissoriets andet punkt ikke alene kan drøftes, under hvilke former det registrerede partnerskab skal kunne indgås i folkekirken, men også, om det overhovedet skal være muligt, at partnerskab kan indgås i folkekirken.

1.2 Udvalgets sammensætning

Udvalget har haft 12 medlemmer, som alle har været personligt udpeget. Ved sammensætningen af udvalget har det været tilstræbt, at medlemmerne tilsammen skulle repræsentere de forskellige synspunkter, som findes i folkekirken.

Udvalget har haft følgende sammensætning:

Formand:

Biskop Peter Skov-Jakobsen, Københavns Stift

Øvrige medlemmer:

Generalsekretær, pastor Jens Ole Christensen, Hillerød

Fhv. højskoleforstander Erling Christiansen, Farum

Biskop Kresten Drejergaard, Fyens Stift

Fhv. formand for Folketinget Christian Mejdahl, Oudrup, Løgstør

Sognepræst Lisbet Kjær Müller, Frederiksberg

Dyrlæge Susanne Møller, Vejleby, Rødby

Sognepræst Claus Thomas Nielsen, Stauning

Professor, dr. theol. Kirsten Busch Nielsen, Farum

Biskop Karsten Nissen, Viborg Stift

Fhv. universitetslektor Inge Lise Pedersen, Frederiksberg

Ph.d.-studerende, pastor Benedicte Hammer Præstholm, Beder.

I sekretariatet har deltaget:

Kontorchef Pernille Esdahl

Chefkonsulent Marjun Egholm

Informationskonsulent Jørgen Engmark.

1.3 Udvalgets arbejde

Udvalget har holdt seks møder, heraf et seminar over 24 timer, i perioden fra den 6. maj 2010 til den 26. august 2010.

På udvalgets første møde blev det drøftet, om der skulle gennemføres en hurtig undersøgelse blandt præster og valgte menighedsrådsmedlemmer for at afklare, hvordan menighedsrådsmedlemmer stiller sig til de spørgsmål, som udvalget skal tage stilling til.

Udvalgets flertal besluttede - bl.a. under hensyn til den stramme tidsfrist for udvalgets arbejde - at inddragelse af præster og valgte menighedsrådsmedlemmer i debatten burde ske efterfølgende gennem en høring over udvalgets rapport.

Det blev derfor aftalt, at det i forbindelse med afleveringen af udvalgets rapport skulle tilkendegives overfor kirkeministeren, at udvalget anbefaler en høringsfase, og at udvalget anmoder om at deltage i tolkningen af høringssvarene.

To medlemmer af udvalget (Claus Thomas Nielsen og Kresten Drejergaard) finder ikke, at der har været tid nok til en tilbundsgående undersøgelse af de spørgsmål, som er indeholdt i kommissoriet. De to medlemmers synspunkt vedr. dette omtales yderligere i kapitel 4.

Udvalget har modtaget 43 henvendelser. Udvalget anbefaler, at en liste over disse henvendelser offentliggøres sammen med rapporten.

2 Sammenfatning af udvalgets overvejelser og anbefalinger

Udvalget om folkekirken og registreret partnerskab har haft til opgave at tage stilling til tre spørgsmål, der i kort form kan gengives sådan:

- Skal ægteskab fortsat kunne indgås ved vielse i folkekirken, eller skal alle samliv indgås for den borgerlige øvrighed, hvorefter der er mulighed for en kirkelig velsignelse?
- Under hvilke former skal registreret partnerskab kunne indgås ved en kirkelig handling, og hvilket ritual skal i givet fald anvendes?
- Hvordan sikrer man, at præster af samvittighedsgrunde har frihed til at sige nej til at medvirke ved indgåelse af registreret partnerskab i kirken?

Dette kapitel indeholder en sammenfatning af udvalgets overvejelser og anbefalinger i forhold til de tre spørgsmål.

Overvejelser og anbefalinger er mere udførligt beskrevet i de følgende kapitler.

Udvalget anbefaler i øvrigt, som nævnt i afsnit 1.3, at der bliver gennemført en høring over denne rapport, og at udvalget inddrages i tolkningen af høringssvarene.

2.1 Skal ægteskab fortsat kunne indgås i folkekirken?

Udvalget er blevet bedt om at tage stilling til følgende spørgsmål:

Skal ægteskabsindstiftelsen fortsat foregå i folkekirken, eller skal alle samliv indgås for den borgerlige øvrighed, hvorefter der er mulighed for en kirkelig velsignelse, og hvilket ritual skal kunne anvendes ved en sådan kirkelig handling?

Kapitel 3 indledes med en gennemgang af, hvordan ægteskabsindgåelse i Danmark er foregået siden reformationen, og af de gældende regler om vielse.

Udvalget konstaterer dernæst, at der ikke er afgørende teologiske argumenter for, at den juridiske del af vielsesceremonien skal foregå i kirken. Der er på den anden side heller ikke afgørende teologiske argumenter, som taler imod, at den juridiske del af vielsen kan foregå i kirken.

Udvalget mener derfor, at spørgsmålet om, hvorvidt ægteskab fortsat skal kunne indgås ved kirkelig vielse, må vurderes ud fra bl.a. traditionen og den aktuelle folkelige holdning til det.

Udvalget konstaterer, at der er århundreder lang tradition for, at vielse med juridisk gyldighed kan foregå i kirken. Udvalget konstaterer desuden, at selv om der i næsten 100 år har været valgfrihed mellem kirkelig og borgerlig vielse, vælger en stor del af befolkningen fortsat den kirkelige vielse frem for en borgerlig vielse. Der ses heller ikke blandt folkekirkens medlemmer generelt at være et udtalt ønske om, at den kirkelige vielse med juridisk gyldighed skal afskaffes.

Et flertal i udvalget (Peter Skov-Jakobsen, Inge Lise Pedersen, Erling Christiansen, Lisbet Müller, Kirsten Busch Nielsen, Benedicte Præstholm, Karsten Nissen, Susanne Møller, Christian Mejdahl, og Claus Thomas Nielsen) anbefaler på denne baggrund, at den gældende ordning med valgfrihed mellem borgerlig og kirkelig vielse opretholdes.

To af udvalgets medlemmer (Kresten Drejergaard og Jens Ole Christensen) anbefaler med til dels forskellige begrundelser, at den juridiske del af vielsen flyttes ud af kirken og varetages af kommunen. Den kirkelige handling vil herefter være en velsignelse af det borgerligt indgåede ægteskab.

Kresten Drejergaard mener, at der bør indføres obligatorisk borgerlig samlivsstiftelse, og at denne skal gælde såvel ægteskab som partnerskab. Det vil være med til at tydeliggøre forskellen mellem den juridiske stiftelse af samlivet og samlivet selv, som er tilgængeligt for en teologisk tydning. Det er ikke stiftelsen, der er hellig, men det er det liv, der leves i ordningen, der kan betragtes som helligt og ukrænkeligt. Derfor er det ikke relevant i kirken at beskæftige sig med stiftelsen. Men det er i høj grad relevant som kirkelig handling, dvs. i et rituelt regi, at beskæftige sig med det liv, som den juridiske ordning skal være den formelle ramme om.

Kresten Drejergaard anbefaler i øvrigt, at det overvejes, om den borgerlige samlivsstiftelse kan forenkles.

Jens Ole Christensen anbefaler, at den juridiske del af vielsen flyttes ud af kirken og varetages af kommunen, da det vil sætte kirken fri til at koncentrere sig om sin opgave, forkyndelsen. Han tilføjer dog, at dette ikke løser noget problem, når det handler om kirkens forhold til registreret partnerskab. Det spørgsmål er af langt dybere karakter og berører kirkens forståelse af sit eget budskab, hvilket fremgår af den samlede redegørelse for Jens Ole Christensens synspunkter, som findes i bilag 1 i denne rapport. Han finder i øvrigt, at en sådan ordning alene giver mening, såfremt den kommer til at gælde for såvel folkekirken som for øvrige trossamfund.

2.2 Under hvilke former skal partnerskab kunne indgås i folkekirken?

Udvalget er blevet bedt om at tage stilling til følgende spørgsmål:

Under hvilke former skal også det registrerede partnerskab kunne indgås i folkekirken, således at to personer af samme køn har samme mulighed som ægtepar for at indgå deres samliv ifølge et kirkeligt ritual, og hvilket ritual skal kunne anvendes?

Udvalget har valgt at dele sine overvejelser og anbefalinger om dette spørgsmål i to. Derfor beskrives i kapitel 4 udvalgets overvejelser og anbefalinger i forhold til henholdsvis kirkelig velsignelse af partnerskab og indgåelse af partnerskab ved en kirkelig handling. Spørgsmålet om, hvilket ritual der i givet fald skal anvendes, behandles i kapitel 5 - og i denne sammenfatning i afsnit 2.3.

I kapitel 4 beskrives først gældende ret samt statistiske oplysninger om registreret partnerskab. I gældende ret sondres der klart mellem ægteskab mellem par af forskelligt køn og registreret partnerskab mellem par af samme køn.

I kapitlet bliver der derefter gjort rede for de udtalelser, som biskopperne i 1997 og 2005 har udsendt om folkekirkens forhold til registreret partnerskab, og for den rapport, som otte kirkelige organisationer udgav i 1997, og som med teologiske begrundelser afviser homoseksuelt samliv. I 1997 pegede biskopperne på, at den kirkelige lovgivning giver mulighed for, at en præst kan imødekomme et ønske om en "gudstjenestelig markering af indgåelse af et registreret partnerskab". I 2005 gik seks af landets biskopper og Grønlands biskop et skridt videre og udsendte en "vejledende ordning for en gudstjenestelig velsignelse for par, der har indgået registreret partnerskab".

I kapitel 4 bliver desuden beskrevet et lovforslag samt tre forslag til folketingsbeslutning, som vedrører muligheden for, at registreret partnerskab kan indgås ved en kirkelig handling. Forslagene, der er fremsat af forskellige partier, har alle været til behandling i Folketinget i 2010.

2.2.1 Overvejelser om ægteskab og partnerskab

Udvalget gør dernæst rede for de anskuelser vedrørende betydningen af henholdsvis ægteskab og partnerskab, som danner grundlag for udvalgets overvejelser og anbefalinger om, hvorvidt det registrerede partnerskab skal kunne indgås i folkekirken.

Udvalget konstaterer, at det både historisk og aktuelt er den dominerende opfattelse i kristne kirker, herunder folkekirken, at ægteskabet skal ses som en ordening for menneskeligt samliv, der har sin grund i Guds vilje, som denne ses udtrykt i de bibelske skabelsesberetninger, og som den på forskellig vis er beskrevet i Det Nye Testamente.

I historiens og især det seneste århundredes løb har familieliv og samlivsformer imidlertid gennemgået store forandringer. Der er i dag både i folkekirken og i andre kristne kirker forskellige opfattelser af, hvordan teologiske argumenter og de familiemæssige og samfundsmæssige ændringer bør vægtes i forhold til hinanden, når man skal formulere en nutidig kirkelig forståelse af ægteskab, seksualitet og familieliv.

Udvalget finder imidlertid, at de forskellige fortolkninger hviler på en fælles, grundlæggende opfattelse af ægteskabet mellem mand og kvinde som en gudvillet ordening for menneskeligt samliv i kærlighed og trofasthed.

Udvalget konstaterer også, at der gennem det seneste århundrede er sket væsentlige ændringer i synet på homoseksualitet og homoseksuelles samliv. Udvalget vurderer, at den folkelige forståelse af samliv mellem to personer af samme køn i dag i altovervejende grad er positiv, og at det også gør sig gældende blandt folkekirkemedlemmer og præster.

Udvalget er imidlertid bevidst om, at der i folkekirken, og også blandt udvalgets medlemmer, er forskellige opfattelser af dette.

Udvalgets flertal (Peter Skov-Jakobsen, Inge Lise Pedersen, Erling Christiansen, Lisbet Müller, Kirsten Busch Nielsen, Benedicte Præstholm, Karsten Nissen, Susanne Møller, Kresten Drejergaard og Christian Mejdahl) mener dog, at der godt kan være dyb uenighed om dette inden for kirken, uden at det kirkelige fællesskab lider skade derved.

Et medlem (Jens Ole Christensen) mener, at homoseksuel praksis er uforenelig med kirkens lære. Han mener derfor, at uenighed om dette spørgsmål må tillægges langt større vægt, end flertallet gør.

En samlet redegørelse for Jens Ole Christensens synspunkter findes som bilag 1 i denne rapport.

11 medlemmer af udvalget (Peter Skov-Jakobsen, Inge Lise Pedersen, Erling Christiansen, Lisbet Müller, Kirsten Busch Nielsen, Benedicte Præstholm, Karsten Nissen, Susanne Møller, Christian Mejdahl, Claus Thomas Nielsen og Jens Ole Christensen) mener, at ægteskab og partnerskab må betragtes som *forskellige* ordninger, der har hver sin begrundelse og hver sin historie, og at det vil være udtryk for et ejendommeligt abstrakt syn på mennesket, hvis der stiles mod en såkaldt kønsneutral ordening for ægteskab.

De 11 medlemmer finder derfor, at den kirkelige vielse af mand og kvinde og det tilhørende ritual skal bevares i den form og med det indhold, det har nu.

Et af de 11 medlemmer (Claus Thomas Nielsen) tilføjer, at det er en selvfølgelighed, at homoseksuelle samlivsformer overalt i det danske samfund behandles som ligeværdige med andre samlivsformer. Uenigheden i kirken går for langt de fleste ikke på synet på homoseksuelt samliv, men på, hvad et ægteskab er.

Han finder det i denne forbindelse afgørende at tilføje, at ægteskabet i så godt som al historisk teologi og så godt som alle nutidige kristne kirker ikke betragtes som en historisk og relativ størrelse, men som en skabelsesordning indstiftet af Gud før syndefaldet. Relativerer man dette ægteskabssyn, bryder man med den samlede kristne tradition og med så godt som alle nutidige kristne kirker. Og man bidrager til at undergrave det syn på mennesket, som vore åbne, frie og tolerante kristne samfund bygger på. I lighedens og tolerancens navn bidrager man til at fælde det træ, ligheden og tolerancen er frugter af.

En samlet redegørelse for Claus Thomas Nielsens synspunkter findes som bilag 2 i denne rapport.

Et medlem (Kresten Drejergaard) har den opfattelse, at ægteskab og partnerskab sagligt set er ét og samme fænomen. Den eneste saglige forskel mellem de to betegnelser er den forskel, der giver sig af den seksuelle orientering.

2.2.2 Kirkelig velsignelse af partnerskab?

Et flertal på ni af udvalgets medlemmer (Peter Skov-Jakobsen, Inge Lise Pedersen, Erling Christiansen, Lisbet Müller, Kirsten Busch Nielsen, Benedicte Præstholt, Karsten Nissen, Susanne Møller og Kresten Drejergaard) finder, at der bør kunne ske en kirkelig velsignelse af et partnerskab i henhold til et autoriseret ritual.

Disse ni medlemmer mener, at folkekirken både kan og bør være lydhør over for den folkelige accept af samliv mellem to personer af samme køn, og over for, at der er registrerede partnere, som ønsker, at der ved en kirkelig handling bedes for og lyses Guds velsignelse over deres liv med hinanden.

Et autoriseret ritual og dermed en officielt anerkendt kirkelig handling vil indebære, at borgerligt indgået ægteskab og partnerskab sidestilles, idet registrerede partnere får et retskrav på at få handlingen foretaget i deres sognekirke, og idet der efterfølgende udstedes en attest for den kirkelige velsignelse.

Et af de ni medlemmer (Kresten Drejergaard) ønsker, at den juridiske del af såvel ægteskabsindgåelse som partnerskabsindgåelse skal ske borgerligt. Han mener, at der derefter skal være mulighed for kirkelig velsignelse af et partnerskab, således som der allerede er mulighed for kirkelig velsignelse af borgerligt indgået ægteskab.

Tre medlemmer (Christian Mejdahl, Claus Thomas Nielsen og Jens Ole Christensen) kan med forskellige begrundelser ikke tilslutte sig, at der autoriseres et ritual for kirkelig velsignelse af registreret partnerskab.

To medlemmer (Christian Mejdahl og Claus Thomas Nielsen) kan ikke tilslutte sig forslag om velsignelse af partnerskab i kirken, men ønsker at fastholde den ordning, som biskopperne tilsluttede sig i 1997, og som deles af et bredt udsnit af kirkefolket i Danmark. Den ordning indebærer, at der kan ske en gudstjenestelig markering af indgåelse af et registreret partnerskab.

Claus Thomas Nielsen påpeger, at det vil fastholde en frihedsordning og vil være i overensstemmelse med, at enhver præst i folkekirken har frihed til at holde særgudstjenester og gudstjenestelige markeringer for mange forskellige personer og grupper, også

for alle mulige alternative samlivsformer. Et særligt ritual for homoseksuelle, som ønsker at leve i livslangt monogami, vil derimod være diskriminerende for andre seksuelle mindretal, inklusive homoseksuelle med andre samlivsønsker. Disse kan med god grund kræve, at også de skal kunne vies i kirken. Et sådant ritual indstifter en diskrimination, som ikke findes i dag. En samlet redegørelse for Claus Thomas Nielsens synspunkter findes som bilag 2 i denne rapport.

Et medlem (Jens Ole Christensen) ønsker hverken 1997-ordningen eller den af nogle biskopper i 2005 udsendte vejledende ordning for gudstjenestelig velsignelse af par, der har indgået registreret partnerskab, videreført. Han påpeger i øvrigt, at der ingen indholdsmæssig eller teologisk forskel er på, om der kan ske kirkelig velsignelse af partnerskab, eller om den juridiske del af partnerskabsindgåelsen også kan ske i kirken. En samlet redegørelse for Jens Ole Christensens synspunkter findes som bilag 1 i denne rapport.

2.2.3 Indgåelse af partnerskab i kirken?

Seks af udvalgets medlemmer (Peter Skov-Jakobsen, Inge Lise Pedersen, Erling Christiansen, Lisbet Müller, Kirsten Busch Nielsen og Benedicte Præstholm) foreslår, at der etableres en ordning, som gør det muligt for to personer af samme køn, som ønsker at indgå et juridisk forpligtende livsfællesskab, at indgå dette ved en kirkelig handling. En sådan ny ordning bør etableres ved siden af den kirkelige vielse til ægteskab, som skal lades urørt.

De seks medlemmer mener, at to af samme køn, der frit forpligter sig til at leve med hinanden i kærlighed og trofasthed i et forhold, der omfatter hele deres tilværelse, har lov til at gøre dette i tillid til, at Gud lægger sin vilje til deres, så samlivet kan blive redskab for Guds vilje og Gud til ære.

De seks medlemmer betragter bønnen om Guds velsignelse som det centrale ved enhver vielseshandling og ser ingen teologisk hindring for, at den retsgyldige handling foregår i kirken. De mener, at hvis sådanne par ønsker, at der ved en gudstjeneste bedes for og lyses Guds velsignelse over deres liv med hinanden, skylder kirken at gøre det, ligesom den skylder dem forkyndelsen af Guds ord.

De seks medlemmer finder det på denne baggrund oplagt, at der udarbejdes og autoriseres et ritual for indgåelse af registreret partnerskab ved en kirkelig handling.

De øvrige seks medlemmer (Karsten Nissen, Susanne Møller, Christian Mejdahl, Jens Ole Christensen, Kresten Drejergaard og Claus Thomas Nielsen) finder - til dels med forskellige begrundelser - at det vil være forkert at åbne for indgåelse af partnerskab ved en kirkelig handling.

Fire af disse medlemmer (Karsten Nissen, Susanne Møller, Christian Mejdahl og Jens Ole Christensen) finder, at det i lyset af det herskende syn på ægteskab og ægteskabets stilling i traditionen vil være forkert at åbne for indgåelse af partnerskab i kirken.

Dette mindretal peger videre på, at der i folkekirken, ud over en grundlæggende, teologisk begrundet modstand mod, at personer lever i registreret partnerskab, er en særlig modstand over for tanken om, at et par af samme køn skal have mulighed for at indgå partnerskabet ved en kirkelig handling.

Et af disse medlemmer (Kresten Drejergaard) ønsker, at den juridiske del af såvel ægteskabsindgåelse som partnerskabsindgåelse skal ske borgerligt (jf. afsnit 2.1).

Et andet af disse medlemmer (Claus Thomas Nielsen) finder, at selv om det foreslåede på overfladen opretholder en skelnen mellem to former for vielse, så vil der reelt være tale om en opløsning af den hidtidige kristne ægteskabsforståelse og indførelse af en kønsneutral ægteskabsteologi og ægteskabspraksis. Partnerskabsindgåelse ved en kirkelig handling vil virke relativiserende og opløsende for den hidtidige forståelse af ægteskabet.

Han finder, at alle former for ligeværdigt samliv har samme legitimitet og skal være lige accepterede. Det betyder blot ikke, at forståelsen af, hvad et ægteskab er, skal ændres. Et sådant ritual vil være at indføre usand tale i kirken og over for parret, der ønsker en kirkelig handling.

For Jens Ole Christensens vedkommende henvises til den samlede redegørelse for hans synspunkter, der findes i bilag 1.

2.3 Ritualer for velsignelse og indgåelse af partnerskab

Udvalgets overvejelser og anbefalinger om ritualer til brug ved henholdsvis kirkelig velsignelse af partnerskab og indgåelse af partnerskab ved en kirkelig handling er beskrevet i kapitel 5.

I kapitlet beskrives først de juridiske forhold omkring ritualer, som skal anvendes i folkekirken.

Folketinget er lovgiver for folkekirken. Folketinget har imidlertid vist betydelig tilbageholdenhed over for at tage stilling til det, der ofte betegnes som indre kirkelige anliggender, og som bl.a. omfatter liturgiske spørgsmål som ritualer og gudstjenesteordning. Derfor har det siden 1849 været overladt til regeringen, dvs. kirkeministeren, at stå for reguleringen af de indre kirkelige anliggender i det omfang, det er nødvendigt at regulere dem.

Reguleringen sker gennem kongelige anordninger eller resolutioner, der udstedes efter indstilling fra kirkeministeren og på kirkeministerens ansvar. Kirkeministerens kompetence til at udstede anordninger på disse områder udøves på grundlag af indstillinger eller rådgivning fra bl.a. teologisk sagkyndige. Det kan fx være i form af betænkninger fra udvalg eller kommissioner og rådgivning i form af indstillinger fra biskopperne.

Ved de kirkelige handlinger, for hvilke der findes autoriserede ritualer, skal disse anvendes. Hvis der autoriseres et nyt ritual for en kirkelig handling, således som det skete på flere områder i 1992, er det dog fortsat tilladt at anvende et tidligere autoriseret ritual.

Folkekirkens ritualer er samlet i ritualbogen, der er udgivet af Det kgl. Vajsenhus' Forlag i samarbejde med biskopperne. Ritualbogen indeholder også en række vejledende ordninger, der har ritualform, men som der ikke er pligt til at anvende. Det er bl.a. vejledende ordninger for begravelse, hvor kun ritualen for jordpåkastelse er autoriseret.

Udvalget konstaterer på denne baggrund, at ritualer til brug ved henholdsvis kirkelig velsignelse af partnerskab og for indgåelse af partnerskab i kirken vil kunne udformes på den måde, at kun en del af ritualen autoriseres, mens den øvrige del alene er vejledende. Det vil betyde, at der bliver frihed til at aftale forløbet af den kirkelige handling.

2.3.1 Ritual for velsignelse af partnerskab

Et flertal på ni medlemmer af udvalget (Peter Skov-Jakobsen, Inge Lise Pedersen, Erling Christiansen, Lisbet Müller, Kirsten Busch Nielsen, Benedicte Præstholm, Karsten Nissen, Susanne Møller og Kresten Drejergaard) finder, som nævnt i afsnit 2.2.2, at der bør kunne ske en kirkelig velsignelse af et partnerskab i henhold til et autoriseret ritual.

De ni medlemmer foreslår som følge heraf også et ritual, hvoraf dog kun en del foreslås autoriseret. Den autoriserede del skal i givet fald anvendes ved den kirkelige handling. Den øvrige del af ritualen skal være en vejledende ordning, der indeholder forskellige valgmuligheder, og som helt eller delvist kan fraviges.

Forslaget følger den grundstruktur, som blev anvendt i vielsesritualet indtil 1992, og som også blev anvendt i det første danske ritual for kirkelig velsignelse af borgerligt indgået ægteskab, der blev autoriseret i 1938.

Det foreslåede forløb af velsigneshandlingen er: Præludium - Salme - Indledningskollekt - Tale - Erklæring - Tilspørgsel (som kan udelades) - Forbøn - Fadervor - Salme - Læsning - Afslutningskollekt - Velsignelse - Salme - Postludium.

De ni medlemmer foreslår, at ritualen kun autoriseres for så vidt angår erklæring, Fadervor og velsignelsen.

De ni medlemmer anbefaler, at der nedsættes en mindre arbejdsgruppe med liturgisk kyndige medlemmer til at udarbejde forslag til bønner samt forslag til, hvilke tekster fra Bibelen der kan læses. Da sådanne forslag ikke foreslås autoriseret, vil det stå den enkelte præst frit for at anvende andre bønner og tekster.

Ritualforslaget findes som bilag 3 i denne rapport.

Tre medlemmer af udvalget (Claus Thomas Nielsen, Christian Mejdahl og Jens Ole Christensen) ønsker ikke, at der gives mulighed for kirkelig velsignelse af partnerskab efter et autoriseret ritual, og kan derfor heller ikke gå ind for ritualforslaget.

For Jens Ole Christensen gælder, at han hverken ønsker 1997-ordningen eller den af nogle biskopper i 2005 udsendte vejledende ordning for gudstjenstlig velsignelse af par, der har indgået registreret partnerskab, videreført.

2.3.2 Ritual for indgåelse af partnerskab

Seks medlemmer af udvalget (Peter Skov-Jakobsen, Inge Lise Pedersen, Erling Christiansen, Lisbet Müller, Kirsten Busch Nielsen og Benedicte Præstholm) foreslår, som nævnt i afsnit 2.2.3, at det skal være muligt at indgå partnerskab ved en kirkelig handling.

De seks medlemmer foreslår som følge heraf også et ritual, hvoraf dog kun en del foreslås autoriseret. Den autoriserede del skal i givet fald anvendes ved den kirkelige handling. Den øvrige del af ritualen skal være en vejledende ordning, der indeholder forskellige valgmuligheder, og som delvist eller helt kan fraviges.

Ritualforslaget følger den grundstruktur, som har været i danske vielsesritualer lige fra Martin Luthers vejledende ritual af 1529, indtil det vielsesritual, der blev autoriseret i 1992, og som har en anden struktur.

Det foreslåede forløb af vielseshandlingen er således: Præludium - Salme - Indledningskollekt - Tale - Tilspørgsel og forkyndelse - Forbøn - Fadervor - Salme - Læsning - Afslutningskollekt - Velsignelse - Salme - Postludium.

De seks medlemmer foreslår, at ritualet kun autoriseres for så vidt angår tilspørgsel og forkyndelse, Fadervor og velsignelsen. Den øvrige del af ritualet foreslås at være vejledende.

De seks medlemmer anbefaler, at der nedsættes en mindre arbejdsgruppe med liturgisk kyndige medlemmer til at udarbejde forslag til bønner samt forslag til, hvilke tekster fra Bibelen der kan læses. Da sådanne forslag ikke foreslås autoriseret, vil det stå den enkelte præst frit for at anvende andre bønner og tekster.

Ritualforslaget findes som bilag 4 i denne rapport.

De øvrige seks medlemmer i udvalget ønsker som nævnt i afsnit 2.2.3 ikke, at der gives mulighed for indgåelse af partnerskab ved en kirkelig handling, og kan derfor heller ikke gå ind for, at der udarbejdes et ritual for dette.

2.3.3 Ritualers placering i ritualbogen

I den offentlige debat om eventuel indførelse af et ritual til brug ved velsignelse eller indgåelse af partnerskab i kirken er der af flere givet udtryk for markant modstand mod, at et sådant ritual skal stå i en ritualbog, der findes på alteret i enhver kirke.

Modstanden er begrundet med, at der hersker dyb uenighed om, hvorvidt et sådant ritual vil være i overensstemmelse med Bibelen og den kristne ægteskabsforståelse. En tilsvarende uenighed eksisterer ikke i forhold til de ritualer, som i dag findes i ritualbogen.

Udvalget har derfor drøftet, om det i forbindelse med ritualer for kirkelig velsignelse af partnerskab og for indgåelse af partnerskab kan og bør markeres særskilt, at der i kirken er grundlæggende uenighed om selve eksistensen af sådanne ritualer.

Udvalget har således drøftet, om ritual(er) til velsignelse og/eller indgåelse af partnerskab alene skal bringes i et tillæg til ritualbogen, eller om de(t) med en særlig markering kan indgå i ritualbogen på linie med andre autoriserede ritualer og de forskellige vejledende ordninger, som allerede indgår i ritualbogen.

Udvalget mener, at der i folkekirken skal være plads for uenighed om selve eksistensen af ritualer for henholdsvis velsignelse og indgåelse af partnerskab.

Et enigt udvalg mener derfor, at denne uenighed bør tages til efterretning ved, at der i ritualbogens præambel til et sådant ritual - uanset hvor det placeres - indføres følgende passus:

"Præster, der af samvittighedsgrunde ikke ønsker at anvende dette ritual, fordi de finder det uforeneligt med kristen ægteskabsforståelse, er fritaget fra at bruge det."

10 medlemmer (Peter Skov-Jakobsen, Inge Lise Pedersen, Erling Christiansen, Lisbet Müller, Kirsten Busch Nielsen, Benedicte Præstholt, Karsten Nissen, Susanne Møller, Kresten Drejergaard og Jens Ole Christensen) foretrækker, at ritual/ritualerne med denne præambel optages i ritualbogen.

To medlemmer (Christian Mejdahl og Claus Thomas Nielsen) finder det vigtigt, at ritual/ritualerne ikke optages i ritualbogen, men alene i et særligt tillæg, samtidig med at det indledes med den nævnte præambel.

Claus Thomas Nielsen finder at en placering i ritualbogen vil være en helt unødigt provokation af dem, der er modstandere af ritualet.

2.4 Frihedsrettigheder

Udvalget er blevet bedt om at tage stilling til følgende spørgsmål:

Hvordan sikrer man, at præster, som af samvittighedsgrunde ikke kan medvirke ved indgåelse af registreret partnerskab i kirken, har frihed til at sige nej hertil?

I kapitel 6 beskrives først folkekirkemedlemmernes ret til at få kirkelig betjening. Medlemmer af folkekirken har ret til kirkelig betjening, herunder at få foretaget kirkelige handlinger, af præsten eller præsterne for den menighed, som de hører til. Det vil normalt sige i det sogn, hvor de bor. Medlemmer har også ret til få stillet kirken i bopæls-sognet til rådighed til en kirkelig handling ved en præst i folkekirken, som ikke er ansat ved den pågældende kirke.

Dernæst beskrives den ret, som præster i folkekirken har til at nægte at foretage vielse af fraskilte. Denne ret blev fastslået i ægteskabsloven af 1922. I den nugældende ægteskabslov, der blev vedtaget i 1969, og som trådte i kraft den 1. januar 1970, blev det bestemt, at kirkeministeren fastsætter regler om, hvilke præster i folkekirken der kan foretage vielser, og i hvilke tilfælde de har pligt hertil. Disse regler har kirkeministeren fastsat i § 2, stk. 5, i bekendtgørelse om vielse inden for folkekirken, der lyder:

"Stk. 5. En præst har kun pligt til at foretage en vielse, såfremt begge parter hører til folkekirken, og en af dem er medlem af hans menighed. Præsten kan dog nægte at vie en fraskilt. Mener han i øvrigt af religiøse grunde ikke at kunne eller burde foretage en vielse, skal han forelægge biskoppen sagen. Denne afgør da, om præsten bør fritages for at foretage vielsen."

I bekendtgørelsens § 5, stk. 2, 2. pkt., er det fastsat, at "En præst har kun pligt til at meddele kirkelig velsignelse, såfremt han ville have haft pligt til at vie parterne".

Når en præst i henhold til disse bestemmelser nægter eller fritages for at foretage en vielse eller kirkelig velsignelse, skal den foretages af en anden præst.

2.4.1 Fritagelse af præster

Udvalget konstaterer, at den teologiske opfattelse, at fraskiltes nye ægteskab er i strid med Bibelen og bekendelsen, siden 1922 har været anset for legitim i folkekirken i og med, at lovgivningen har givet præster ret til at nægte vielse af fraskilte.

Det må efter udvalgets opfattelse tilsvarende være legitimt for præster i folkekirken at have den opfattelse, at homoseksuelt samliv ikke er i overensstemmelse med Bibelen og bekendelsen.

Udvalgets medlemmer er derfor enige om, at præster, som har den teologiske opfattelse, skal sikres ret til at nægte at medvirke til indgåelse af partnerskab ved en kirkelig handling, og at præster desuden skal sikres ret til at nægte at medvirke til kirkelig velsignelse af partnerskab.

Udvalget anbefaler, at en bestemmelse om fritagelse fastsættes ved lov og ikke ved bekendtgørelse. Det vil efter udvalgets vurdering være en klar markering af, at lovgiverne opfatter en teologisk begrundet afvisning af homoseksuelt samliv som et legitimt synspunkt inden for folkekirkens bekendelsesgrundlag.

Udvalget foreslår, at fritagelsesbestemmelsen indsættes i "Kapitel 3 Medlemmernes ret til kirkelig betjening" i lov om medlemskab af folkekirken, kirkelig betjening og sognebåndsløsning og har udarbejdet et forslag til, hvordan fritagelsesbestemmelsen kan formuleres.

2.4.2 Eventuel fritagelse af andre end præster

Udvalget har overvejet, om kirkefunktionærer - kordegne, organister, kirketjenere m.fl. - i lighed med præster skal have ret til at nægte at medvirke ved kirkelige handlinger som kirkelig velsignelse af partnerskab og indgåelse af partnerskab.

Udvalgets flertal (Peter Skov-Jakobsen, Inge Lise Pedersen, Erling Christiansen, Lisbet Müller, Kirsten Busch Nielsen, Benedicte Præstholt, Karsten Nissen, Susanne Møller, Christian Mejdahl, Kresten Drejergaard og Claus Thomas Nielsen) er af den opfattelse, at der ikke skal indføres en ret for kirkefunktionærer til at nægte at medvirke ved kirkelige handlinger, hverken ved indgåelse af partnerskab, ved kirkelig velsignelse af partnerskab eller ved vielse af fraskilte.

Flertallet anerkender, at kirkefunktionærernes medvirken til afvikling af kirkelige handlinger er væsentlig i forhold til at sikre, at de kirkelige handlinger forløber, som de skal. Flertallet lægger imidlertid vægt på, at kirkefunktionærer ikke som præsterne har et gejstligt og læremæssigt ansvar i forhold til udførelsen af de kirkelige handlinger.

Et medlem (Jens Ole Christensen) anbefaler, at der ved lovgivning eller cirkulære gives kirkefunktionærer et retskrav på at kunne nægte at deltage i kirkelig velsignelse/kirkelig indgåelse af registreret partnerskab. Retten skal udformes, så den mest muligt ligner den ret, som sundhedspersonale på forskellige niveauer i henhold til sundhedslovens § 102 har til at blive fritaget for at medvirke til svangerskabsafbrydelse eller fosterreduktion.

Begrundelsen for forslaget er, at kirken ved indførelse af en vielse/velsignelse af registreret partnerskab vil befinde sig i den ekstraordinære situation, at der findes et ritual og en kirkelig handling, som dele af kirken ikke finder gyldig. Nogle kirkefunktionærer vil dele denne vurdering.

2.4.3 Eventuelt alternativt gejstligt tilsyn

En præst er undergivet tilsyn af biskoppen over det stift, hvor præsteembedet hører hjemme, uanset om der er overensstemmelse mellem præstens og biskoppens teologiske synspunkter eller ej.

Indførelse af mulighed for indgåelse af partnerskab ved en kirkelig handling kan skærpe modsætningerne mellem nogle præsters og deres biskoppers holdninger.

Udvalget har derfor drøftet, om der kan og bør skabes mulighed for et alternativ til den stedlige biskops gejstlige tilsyn med præster.

Udvalgets flertal (Peter Skov-Jakobsen, Inge Lise Pedersen, Erling Christiansen, Lisbet Müller, Kirsten Busch Nielsen, Benedicte Præstholt, Karsten Nissen, Susanne Møller, Christian Mejdahl og Kresten Drejergaard) understreger, at bispeembedet må have ansvaret for tilsyn med samtlige præster og menigheder i stiftet. Det indebærer, at biskoppen er forpligtet i forhold til alle præster og menigheder, uanset eventuelle teologiske meningsforskelle.

Udvalgets flertal ønsker derfor at fastholde, at alle præster og menigheder er underlagt den stedlige biskops tilsyn.

Et medlem (Jens Ole Christensen) bemærker, at den situation, der opstår ved en eventuel indførelse af et ritual, kan gøre behovet for alternativt tilsyn og en bredere repræsentation i bispemøderne aktuelt for dele af kirken.

Jens Ole Christensen foreslår som løsning på dette, at der oprettes et eller flere embeder som vicebiskop. Vicebiskoppens opgave skal dels være at ordinere og føre tilsyn med

præster og menigheder, som ikke finder sig repræsenteret i det nuværende bispekollegium, og dels være at repræsentere disse gruppers synspunkter ved bispemødet.

Et medlem (Claus Thomas Nielsen) finder, at den tiltagende læremæssige differentiering af folkekirken kan gøre det relevant at overveje den fremtidige organisering af det kirkelige tilsyn.

En samlet redegørelse for Claus Thomas Nielsens synspunkter findes som bilag 2 i denne rapport.

3 Skal ægteskab fortsat kunne indgås i folkekirken?

Udvalget er blevet bedt om at tage stilling til følgende spørgsmål:

Skal ægteskabsindstiftelsen fortsat foregå i folkekirken, eller skal alle samliv indgås for den borgerlige øvrighed, hvorefter der er mulighed for en kirkelig velsignelse, og hvilket ritual skal kunne anvendes ved en sådan kirkelig handling?

I dette kapitel omtales først - i hovedtræk - hvordan ægteskabsindgåelse er sket siden reformationen.

Dernæst følger et afsnit om de gældende regler for indgåelse af ægteskab særligt med henblik på den kirkelige vielse.

Kapitlets to sidste afsnit indeholder henholdsvis udvalgets overvejelser og udvalgets anbefalinger.

3.1 Kirkelig vielse

3.1.1 Ægteskabsindgåelse efter reformationen - hovedtræk

Før reformationen kunne ægteskab stiftes enten ved aftale mellem parterne om at være ægtefæller eller ved trolovelse efterfulgt af samleje.

Det første brudevielsesritual i Danmark efter reformationen blev Luthers brudevielsesritual, som blev oversat af Peder Palladius i 1538. Rituallet indgik uforandret i Alterbogen 1556. Det var den offentlige trolovelse, der var ægteskabsstiftende. Tyngdepunktet ved ægteskabsindgåelsen var således trolovelsen, mens sammengivningen og vielsen i kirken var et efterspil, hvor ægteskabet blev stadfæstet.

Den formløse indgåelse af ægteskab havde imidlertid visse ulemper.

Med Frederik den II's ægteskabsordinans af 19. juni 1582 søgte kongemagten derfor at fjerne uklarheden om retstilstanden og at indføre en vis kontrol med ægteskabets indgåelse.

Ægteskabsordinansen stillede krav om:

- trolovelse efterfulgt af vielse, og
- at trolovelsen skulle finde sted i præstens og mindst fem vidners nærvær.

Betydningen af den kirkelige medvirken blev yderligere søgt styrket ved et forbud mod samleje mellem de trolovede.

Med ægteskabsordinansen skete der altså en tydelig vægtforskydning, så vielsen blev det ægteskabsstiftende.

Christian den V's Danske Lov af 1683 videreførte reglerne om ægteskabsindgåelse stort set uændret og gjorde det tydeligt, at ægteskabsindgåelsen omfattede både trolovelsen og den kirkelige vielse. Adelen var dog undtaget fra trolovelseskravet, idet der for denne befolkningsgruppe alene var krav om "ja-ord" i overværelse af seks vidner.

Kirkeritualet fra 1685 fastslog, at vielsesceremonien skulle ske i kirken foran alteret og stillede krav om tilspørgsel og forkyndelse. Præsten skulle kontrollere, at ægteskabsbetingelserne, herunder trolovelsen, var opfyldt.

Ved forordning af 4. januar 1799 blev reglerne om trolovelse ophævet. Herefter blev den kirkelige vielse den eneste gyldige ægteskabsstiftende akt.

Ved lov af 13. april 1851 blev der indført en begrænset adgang til borgerligt ægteskab. Borgerligt ægteskab blev en mulighed, hvis ingen af parterne var medlem af folkekirken eller et anerkendt trossamfund, eller hvis parterne hørte til forskellige anerkendte trossamfund.

Med ægteskabsloven af 1922 blev der indført valgfrihed mellem kirkeligt og borgerligt indgået ægteskab.

3.1.2 Ægteskabsloven og kirkelig vielse

Ifølge ægteskabsloven¹ er det muligt at indgå ægteskab ved borgerlig vielse eller ved kirkelig vielse. Før vielsen skal der af kommunen udstedes en prøvelsesattest som dokumentation for, at parterne opfylder betingelserne for at indgå ægteskab.

Reglerne om kirkelig vielse i folkekirken findes ud over i ægteskabsloven i bekendtgørelse om vielse inden for folkekirken² og i cirkulære om vielse inden for folkekirken³.

Der er adgang til at få et borgerligt indgået ægteskab velsignet ved en præst i folkekirken.

Kirkelig vielse kan ifølge ægteskabsloven finde sted⁴:

- 1) inden for folkekirken, når en af parterne hører til denne
- 2) inden for de anerkendte trossamfund, når en af parterne hører til vedkommende trossamfund
- 3) inden for andre trossamfund, når en af parterne hører til vedkommende trossamfund, og trossamfundet har præster, som er bemyndiget til at foretage vielser.

Kirkelig vielse inden for folkekirken foretages af dennes præster. Kirkeministeren fastsætter regler om, hvilke præster i folkekirken der kan foretage vielser, og i hvilke tilfælde de har pligt hertil⁵.

Denne bemyndigelse er hjemmel til bestemmelsen i § 2, stk. 5, i bekendtgørelse om kirkelig vielse inden for folkekirken. Bestemmelsen har følgende ordlyd:

"Stk. 5. En præst har kun pligt til at foretage en vielse, såfremt begge parter hører til folkekirken, og en af dem er medlem af hans menighed. Præsten kan dog nægte at vie en fraskilt. Mener han i øvrigt af religiøse grunde ikke at kunne eller burde foretage en vielse, skal han forelægge biskoppen sagen. Denne afgør da, om præsten bør fritages for at foretage vielsen."

Vielser skal - uanset om der er tale om en kirkelig eller borgerlig vielse - foregå i overværelse af mindst to vidner.

Der er endvidere følgende betingelser,

- at parterne møder personligt og samtidigt,
- at parterne erklærer at ville ægte hinanden, og

---

¹ Lovbekendtgørelse nr. 38 af 15. januar 2007 om ægteskabs indgåelse og opløsning med senere ændringer.

² Bekendtgørelse nr. 547 af 15. december 1969 om vielse inden for folkekirken.

³ Cirkulære nr. 258 af 15. december 1969 om vielse inden for folkekirken.

⁴ Ægteskabslovens § 16, stk. 1.

⁵ Ægteskabslovens § 17, stk. 1.

- at parterne af den, der foretager vielsen, forkyndes at være ægtefolk⁶.

"Ritualet", der anvendes ved borgerlig vielse, er fastsat i cirkulære om indgåelse af ægteskab⁷ § 4, der har følgende ordlyd:

"Under vielseshandlingen spørger den, der foretager vielsen, efter at have fastslået parternes identitet: "Da De over for mig har oplyst, at De ønsker at indgå ægteskab med hinanden, spørger jeg, om De NN (mandens fulde navn) vil have HH (kvindens fulde navn) til ægtefælle?". Når manden har svaret ja, spørges kvinden: "På samme måde spørger jeg Dem HH (kvindens fulde navn), om De vil have NN (mandens fulde navn) til ægtefælle?" Når kvinden har svaret ja, udtaler den, der foretager vielsen: "Efter at De nu har erklæret at ville ægte hinanden, forkynder jeg Dem herved at være ægtefolk."

For så vidt angår kirkelig vielse fremgår det af § 3, stk. 3, i bekendtgørelse om kirkelig vielse inden for folkekirken, at vielsen skal ske i overensstemmelse med de til enhver tid autoriserede ritualer for vielser i folkekirken.

Vielse inden for folkekirken kan derfor foretages efter et af de ritualer for brudevielse, der er autoriseret ved kgl. resolutioner af 22. marts 1897, 18. juli 1912 og 12. juni 1992.

Vielser inden for de anerkendte/godkendte trossamfund foretages i overensstemmelse med vedkommende trossamfunds særlige forskrifter - dog skal parterne altid ved samtidigt møde på spørgsmål fra præsten erklære at ville ægte hinanden og derpå af denne forkyndes at være ægtefolk.

En vielse er efter den gældende ægteskabslovgivning kun gyldig, *hvis* den er sket for en myndighed, som kan foretage vielsen, *hvis* vielsen er sket ved samtidig møde, og *hvis* parterne efter tilspørgslen er forkyndt som ægtefolk⁸.

3.1.3 Nødvielse

Er der på grund af en af parternes sygdom alvorlig fare for, at en udsættelse af vielsen vil medføre, at denne ikke kan finde sted, kan vielsen dog foretages, selv om der ikke eller kun delvis er sket prøvelse af ægteskabsbetingelserne⁹.

Nødvielser kan kun foretages af de myndigheder, der efter ægteskabsloven kan foretage vielser, ligesom kravene til selve vielseshandlingen, jf. ovenfor, skal være opfyldt - det er kun prøvelsesdelen, der er lempeligere.

3.1.4 Andre trossamfund

Som nævnt under pkt. 3.1.2 sondres der mellem vielser i folkekirken og vielser i andre trossamfund. Disse vielser omtales under et som kirkelige vielser, mens vielser foretaget af borgmesteren omtales som borgerlige vielser.

Vielser 1999 - 2009

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Kirkelig	16.844	18.172	15.274	15.654	15.124	16.207	15.580	15.184	15.065	14.142	12.039

⁶ Ægteskabslovens § 20, stk. 1 - 2.

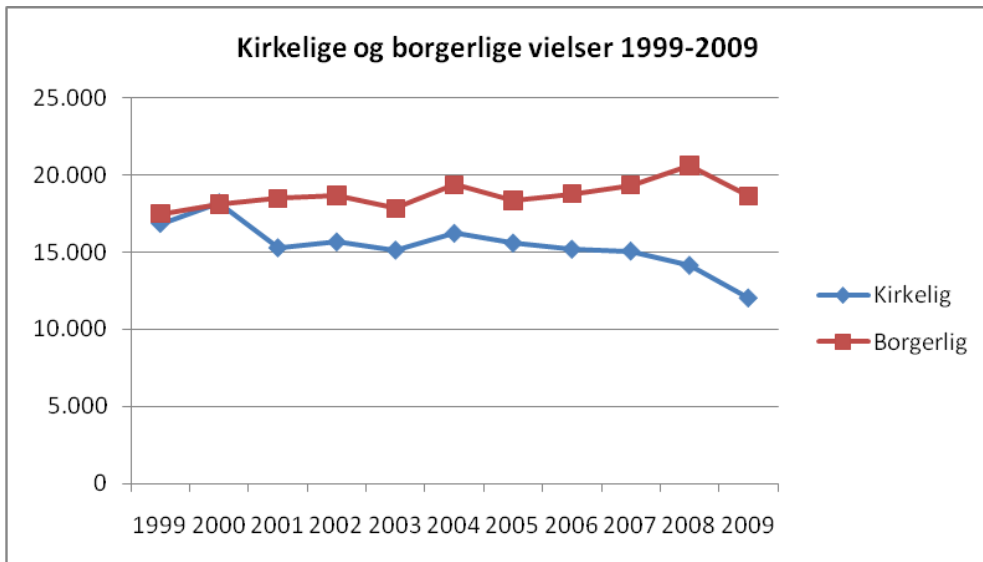
⁷ Cirkulære nr. 110 af 14. december 2006 om indgåelse af ægteskab.

⁸ Ægteskabslovens § 21, stk. 1.

⁹ Ægteskabslovens § 19, stk. 2.

Borgerlig	17.486	18.078	18.464	18.637	17.815	19.360	18.360	18.779	19.332	20.612	18.630
Gift i udlandet	1.094	2.094	2.774	2.852	2.034	2.086	2.157	2.437	1.797	2.262	1.965
Uoplyst myndighed	15	44	55	67	68	58	51	52	382	360	300
Vielser i alt	35.439	38.388	36.567	37.210	35.041	37.711	36.148	36.452	36.576	37.376	32.934

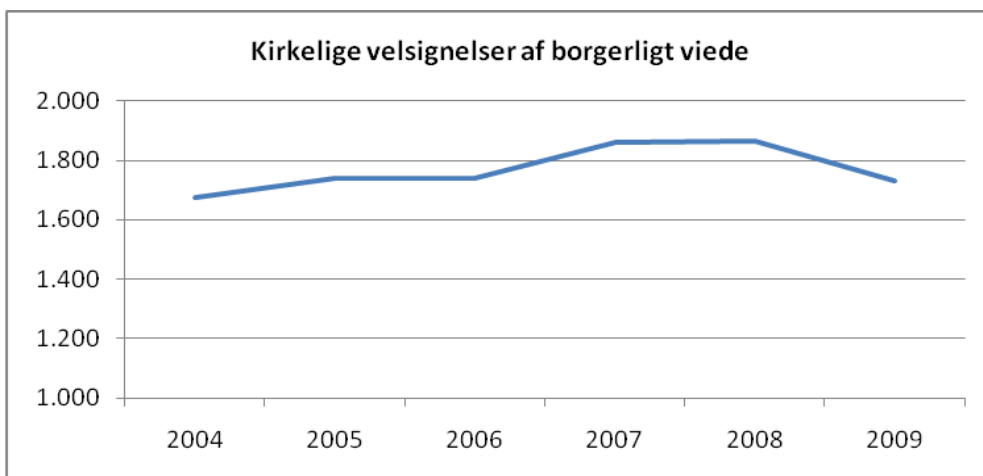
Kilde: Danmarks Statistik. Kirkelige vielser omfatter såvel vielser, der er foretaget i folkekirken som vielser, der er foretaget i andre trossamfund

Kirkelige velsignelser af borgerligt indgået ægteskab

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Kirkelige velsignelser	1.674	1.741	1.742	1.863	1.865	1.730

Kilde: Tal fra den elektroniske kirkebog. Tallene omfatter kun velsignelser, der er foretaget i folkekirken.

3.2 Udvalgets overvejelser

Kirkelig vielse kan i henhold til ægteskabsloven ikke alene ske i folkekirken, men også i et anerkendt trossamfund eller i et andet godkendt trossamfund, som har præster, der er bemyndiget til at foretage vielser.

Udvalget har alene drøftet, om muligheden for kirkelig vielse skal opretholdes i folkekirken. Udvalget er opmærksomt på, at ægteskabsloven kan ændres på en sådan måde, at der fortsat vil være adgang til at foretage kirkelig vielse i andre trossamfund, selv om muligheden for kirkelig vielse i folkekirken afskaffes.

Udvalget har drøftet teologiske aspekter ved den kirkelige vielse.

Udvalget konstaterer, at der ikke er afgørende teologiske argumenter for, at den juridiske del af vielsesceremonien skal foregå i kirken, men at der på den anden side heller ikke er afgørende teologiske argumenter, som taler imod, at den juridiske del af vielsen kan foregå i kirken.

Det kan bl.a. nævnes, at Luther i sit forord til "Traubüchlein" erklærede ægteskabsstiftelsen for principielt at være et rent borgerligt anliggende, som ikke vedkom kirkens tjenere. Luther accepterede dog alligevel, at vielse med ægteskabsstiftende virkning blev foretaget af præster, og udgav derfor "Traubüchlein" som en vejledning til præster om, hvordan de kunne foretage vielser.

Da der hverken er afgørende teologiske argumenter for eller imod vielse i kirken med juridisk gyldighed, må spørgsmålet om, hvorvidt der fortsat skal være mulighed for, at ægteskab kan indgås ved kirkelig vielse, vurderes ud fra bl.a. traditionen og den aktuelle folkelige holdning til det.

Der er, som det er beskrevet tidligere i dette kapitel, århundreder lang tradition for, at vielsen med juridisk gyldighed kan foregå i kirken. Og selv om der i næsten 100 år har været valgfrihed mellem kirkelig og borgerlig vielse, vælger en stor del af befolkningen fortsat den kirkelige vielse frem for en borgerlig vielse. Der ses heller ikke blandt folkekirkens medlemmer generelt at være et udtalt ønske om, at den kirkelige vielse med juridisk gyldighed skal afskaffes.

Flertallets overvejelser

Udvalgets flertal (Peter Skov-Jakobsen, Inge Lise Pedersen, Erling Christiansen, Lisbet Müller, Kirsten Busch Nielsen, Benedicte Præstholt, Karsten Nissen, Susanne Møller, Christian Mejdahl og Claus Thomas Nielsen) antager på denne baggrund, at der i befolkningen fortsat er stor tilslutning til, at vielse i folkekirken skal have juridisk gyldighed, og at der fortsat blandt medlemmerne af folkekirken er en forventning om at kunne få en kirkelig vielse ved en præst i folkekirken.

Flertallet antager i øvrigt, at medlemmer af folkekirken vil opfatte det som unødigt besværligt, hvis de skal indgå borgerligt ægteskab forud for den kirkelige handling, der, hvis den kirkelige vielse fjernes fra folkekirken, alene vil bestå i en kirkelig velsignelse af det borgerligt indgåede ægteskab.

På denne baggrund finder et flertal i udvalget, at den nugældende ordning med valgfrihed mellem kirkelig og borgerlig vielse skal videreføres.

Mindretallets overvejelser

Et mindretal (Kresten Drejergaard og Jens Ole Christensen) anbefaler med til dels for-

skellige begrundelser, at den juridiske del af vielsen flyttes ud af kirken og varetages af kommunen. Den kirkelige handling vil herefter være en velsignelse af det borgerligt indgåede ægteskab.

Kresten Drejergaard begrundet forslaget således:

"Hensigten med forslaget om obligatorisk borgerlig samlivsstiftelse, som skal gælde såvel ægteskab som partnerskab, er at få tydeliggjort forskellen mellem den juridiske stiftelse af samlivet og samlivet selv, som er tilgængeligt for en teologisk tydning. Det er ikke stiftelsen, der er hellig, men det er det liv, der leves i ordningen, der kan betragtes som helligt og ukrænkeligt.

Derfor er det ikke relevant i kirken at beskæftige sig med stiftelsen, selv om den kirkelige vielse i den folkelige fortolkning af den nærmest har fået sakramental karakter, hvorved der er opstået en betydelig diskrepans mellem den folkelige fortolkning og folkekirkens evangelisk-lutherske fortolkning af ægteskabsstiftelsen.

Derimod er det i høj grad relevant som kirkelig handling, dvs. i et rituel regi, at beskæftige sig med det liv, som den juridiske ordning skal være den formelle ramme om, jf. Luthers skelnen mellem "ehelich sein" og "ehelich leben". Denne skelnen mellem stiftelse og liv, vil muliggøre en langt større ritualfrihed end den, der nu er gældende i form af autoriserede ritualer til ægteskabsindgåelse og velsignelse af borgerligt indgåede ægteskaber. En sådan rituel frihed vil bidrage til at blødgøre problemerne omkring velsignelse / stiftelse af partnerskaber i kirken."

Kresten Drejergaard anbefaler i øvrigt, at det overvejes, om den borgerlige ægteskabsstiftelse kan forenkles.

Jens Ole Christensen deler Kresten Drejergaards ønske om at flytte den juridiske del af vielsen ud af kirken og lade den varetage af kommunen. Det vil skabe større klarhed om, hvad ægteskabet er, og sætte kirken fri til at koncentrere sig om sin opgave: At forkynde Guds ord til brudeparret og deres gæster. Han præciserer dog,

- at dette ikke løser noget problem, når det handler om kirkens forhold til registreret partnerskab. Det spørgsmål er af langt dybere karakter og berører kirkens forståelse af sit eget budskab, hvilket fremgår af den samlede redegørelse for Jens Ole Christensens synspunkter, som findes i bilag 1 i denne rapport, og
- at denne ordning kun giver mening, hvis den kommer til at gælde alle trossamfund og ikke alene folkekirken.

3.3 Udvalgets anbefalinger

Et flertal i udvalget (Peter Skov-Jakobsen, Inge Lise Pedersen, Erling Christiansen, Lisbet Müller, Kirsten Busch Nielsen, Benedicte Præstholt, Karsten Nissen, Susanne Møller, Christian Mejdahl og Claus Thomas Nielsen) lægger vægt på, at den gældende ordning med valgfrihed mellem borgerlig og kirkelig vielse opretholdes, og anbefaler, at muligheden for kirkelig vielse inden for folkekirken opretholdes.

Et mindretal i udvalget (Kresten Drejergaard og Jens Ole Christensen) anbefaler, at den juridiske del af vielsen flyttes ud af kirken og varetages af kommunen.

Kresten Drejergaard anfører, at den kirkelige handling herefter vil være en velsignelse af det borgerligt indgåede ægteskab. Han anbefaler, at det overvejes, om den borgerlige ægteskabsstiftelse kan forenkles.

Jens Ole Christensen nævner, at en flytning af vielseskompetencen vil sætte kirken fri til at koncentrere sig om sin opgave, forkyndelsen. Han finder, at en sådan ordning alene giver mening, såfremt den kommer til at gælde for såvel folkekirken som for trosamfund udenfor folkekirken.

4 Under hvilke former skal partnerskab kunne indgås i folkekirken?

Udvalget er blevet bedt om at tage stilling til følgende spørgsmål:

Under hvilke former skal også det registrerede partnerskab kunne indgås i folkekirken, således at to personer af samme køn har samme mulighed som ægtepar for at indgå deres samliv ifølge et kirkeligt ritual, og hvilket ritual skal kunne anvendes?

Nedenfor beskrives først gældende ret vedr. registreret partnerskab. Derefter følger et afsnit om folkekirken og registreret partnerskab. I dette afsnit gøres der rede for forslag, som har været behandlet i Folketinget, for biskoppernes udtalelser og vejledninger samt for otte kirkelige organisationers udtalelse om emnet.

Udvalget har drøftet, om den kirkelige vielse henholdsvis den kirkelige velsignelse af borgerligt indgået ægteskab bør omfatte par af samme køn med samme ritual. Eller om der ved siden af ritualerne for kirkelig vielse henholdsvis kirkelig velsignelse af borgerligt indgået ægteskab bør findes særskilte ordninger for indgåelse af registreret partnerskab i kirken henholdsvis kirkelig velsignelse af partnerskab.

Sidst i kapitlet redegøres for udvalgets overvejelser og anbefalinger.

4.1 Registreret partnerskab

I 1989 vedtog Folketinget lov om registreret partnerskab¹⁰, hvorved det blev muligt for to personer af samme køn at indgå registreret partnerskab.

Med loven gennemførtes en ordning, hvorefter registrering af partnerskab med visse undtagelser¹¹ fik samme retsvirkninger som indgåelse af ægteskab. En af undtagelserne var, at ægteskabslovens bestemmelser om mulighed for kirkelig vielse ikke finder anvendelse på det registrerede partnerskab.

Loven blev ændret samme år, da det viste sig, at ægteskabslovens bestemmelser om gejstlig mægling ved en præst utilsigtet var kommet til at gælde også ved opløsning af et registreret partnerskab.

Herefter har Folketinget flere gange ændret i lov om registreret partnerskab.

I 1999¹² blev det muligt for registrerede partnere at stedbarnsadoptere den anden partners barn, medmindre dette barn er adopteret fra et andet land. I maj 2010¹³ fik registrerede partnere udvidet adgang til adoption, således at registrerede partnere i adoptionsmæssig henseende nu er fuldt ligestillede med ægtefæller. Det betyder, at registrerede partnere har mulighed for at gennemføre fremmedadoption og familieadoption, ligesom

---

¹⁰ Lov nr. 372 af 7. juni 1989 om registreret partnerskab.

¹¹ Undtagelserne fremgik af lovens § 4:

§ 4. Adoptionslovens regler om ægtefæller finder ikke anvendelse på det registrerede partnerskab.

Stk. 2. Myndighedslovens § 13, 3. pkt., og § 15, stk. 3, om ægtepar finder ikke anvendelse på det registrerede partnerskab.

Stk. 3. Bestemmelser i dansk lovgivning, der indeholder særlige regler om den ene part i et ægteskab bestemt ved dennes køn, finder ikke anvendelse på det registrerede partnerskab.

Stk. 4. Bestemmelser i internationale traktater finder ikke anvendelse på det registrerede partnerskab, medmindre medkontrahenterne tilslutter sig dette.

¹² Lov nr. 360 af 2. juni 1999 om ændring af lov om registreret partnerskab.

¹³ Lov nr. 537 af 26. maj 2010 om ændring af lov om registreret partnerskab, lov om en børnefamilieydelse og lov om børnetilskud og forskudsvis udbetaling af børnebidrag.

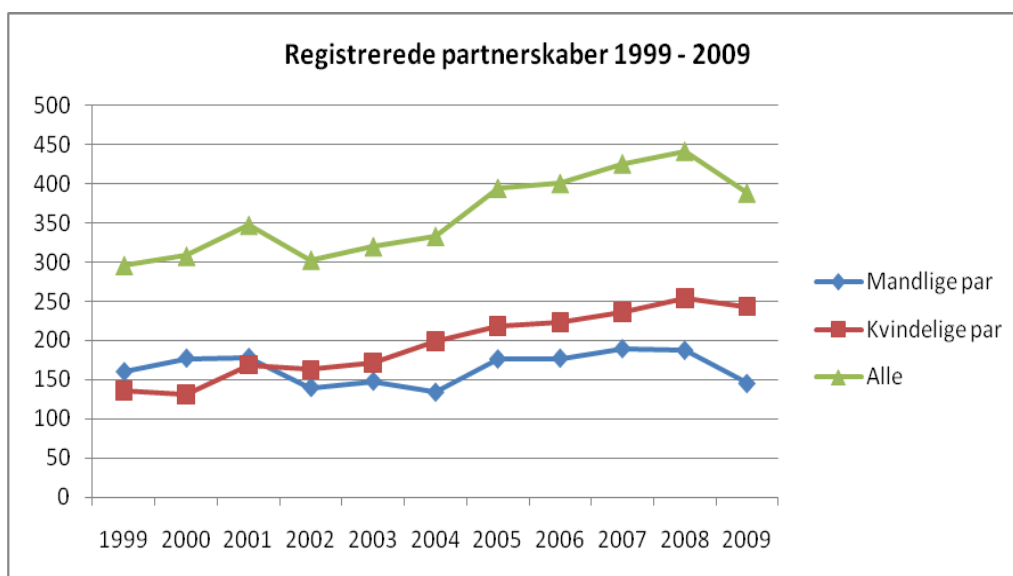
en registreret partner har mulighed for at stedbarnsadoptere den anden partners barn, uanset om barnet er adopteret i Danmark eller fra udlandet.

I perioden 1999-2009 er der indgået næsten 4.000 registrerede partnerskaber.

Registrerede partnerskaber 1999 - 2009

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Mandlige par	160	177	178	140	148	134	176	177	189	187	145
Kvindelige par	136	131	169	163	172	199	218	223	236	254	243
Alle	296	308	347	303	320	333	394	400	425	441	388

Kilde: Danmarks Statistik

4.2 Folkekirken og registreret partnerskab

I det følgende omtales biskoppernes udtalelser og vejledninger om folkekirken og registreret partnerskab i perioden 1995-2005.

Dernæst omtales otte kirkelige organisationers publikation "Kærligheden glæder sig ikke over uretten".

Desuden omtales et lovforslag og tre forslag til folketingsbeslutning, som har betydning for folkekirken i forhold til registreret partnerskab, og som har været til behandling i Folketinget i folketingssamlingen 2009-2010.

4.2.1 Biskoppernes udtalelser og vejledninger

I 1995 besluttede biskopperne at nedsætte et udvalg vedrørende velsignelse af registreret partnerskab.

Udvalget skulle undersøge forholdet mellem ægteskab og registreret partnerskab og analysere begrebet velsignelse som et grundbegreb i forhold til menneskeligt samliv. Udvalget skulle herunder komme med synspunkter vedrørende velsignelsesritual for registreret partnerskab. Udvalgets rapport, "Registreret partnerskab, samliv og velsignelse", blev offentliggjort i maj 1997.

I presseudtalelse af 28. oktober 1997 udtalte biskopperne bl.a.:

"Biskopperne fastholder ægteskabet som Guds gode orden for livsfællesskabet mellem mand og kvinde og som ramme om familiens liv og børnenes opvækst. Vi fastholder synet på ægteskabet, som det kommer til udtryk i de bibelske skrifter og vor kirkelige tradition. Dette syn på ægteskabet anfægtes ikke af, at der er mennesker, der lever i registreret partnerskab. Det registrerede partnerskab henter ikke sin begrundelse eller identitet i ægteskabet, men i de pågældendes ønske og dermed egen ansvarlige beslutning om at ville leve deres liv i forbundethed med et menneske af samme køn."

Biskopperne tilkendegav, at de ikke var enige om forståelsen af de bibelske udsagn om homoseksualitet, men understregede, at de "tager samstemmende afstand fra en kristelig fordømmelse af mennesker, som åbent har tilkendegivet og truffet beslutning om at leve sammen i registreret partnerskab".

Biskopperne anførte, at den folkelige og kirkelige debat viste stor modstand mod en kirkelig institutionalisering af registreret partnerskab, og konkluderede, at der ikke burde udformes nye ritualer på dette område.

Derimod pegede biskopperne på den mulighed, som eksisterer i den kirkelige lovgivning, hvorefter en præst i folkekirken, som er villig dertil, kan imødekomme et ønske om *en gudstjenestelig markering af indgåelse af et registreret partnerskab*. Biskopperne henstillede til præsterne, at de drøftede med deres biskop, hvordan en sådan gudstjenestelig markering kunne foregå.

Den 5. januar 2005 valgte seks af landets biskopper samt Grønlands biskop¹⁴ at udsende en *vejledende ordening for en gudstjenestelig velsignelse for par, der har indgået registreret partnerskab*. I en fælles udtalelse fra alle biskopper hed det:

"På baggrund af erfaringerne fra de gudstjenestelige markeringer i de forløbne år, de politiske udmeldinger og stadig skarp debat om emnet, ønsker biskopperne i enighed som i 1997 at tage afstand fra en kristelig eller menneskelig fordømmelse af homoseksualitet og homofilt samliv. Vi betragter fortsat det registrerede partnerskab som en god ramme om et sådant samliv."

Biskopperne præciserede, at de bibelske udsagn om homoseksualitet ikke kan anvendes i en fordømmelse, idet evangeliets helhedssyn vejer tungere i denne sag end enkeltstående bibelord.

Ordningen er ikke en velsignelse af det registrerede partnerskab, men er en gudstjenestelig velsignelse af to personer, der har valgt denne måde at leve sammen på.

Den vejledende ordening hviler på frivillighed. Det betyder, at registrerede partnere ikke har ret til gudstjenestelig velsignelse. Et par har ikke ret til at få en kirke stillet til rådighed til formålet, og ingen præst i folkekirken er forpligtet til at medvirke.

De fire biskopper, som ikke udsendte den vejledende ordening, henholdt sig fortsat til den mulighed for en gudstjenestelig markering, som biskopperne pegede på i 1997.

---

¹⁴ Det var biskopperne Erik Norman Svendsen, Københavns Stift, Jan Lindhardt, Roskilde Stift, Holger Jepsen, Lolland-Falsters Stift, Kresten Drejergaard, Fyens Stift, Søren Lodberg Hvas, Aalborg Stift, og Kjeld Holm, Århus Stift, samt Sofie Petersen, Grønlands Stift

4.2.2 Otte organisationers udtalelse

Nedsættelsen af biskoppernes udvalg i 1995 blev kritiseret af otte kirkelige organisationer¹⁵. Organisationerne mente ikke, at der i udvalget var nogen, som man i de kirkelige organisationer kunne identificere sig med, eller som man kunne formode ville varetage de synspunkter, som de pågældende organisationer stod for.

I december 1995 nedsatte Dansk Bibel Institut og Menighedsfakultetet derfor et udvalg til at behandle spørgsmålet om en eventuel kirkelig velsignelseshandling for par af samme køn. I januar 1997 forelå udvalgets arbejde i rapporten "Kærligheden glæder sig ikke over uretten".

Af rapportens konklusion fremgår bl.a.:

"Der er ikke grundlag for at tilbyde en kirkelig velsignelseshandling eller forbønshandling for registrerede partnerskaber, men der er grundlag for udvidet indsats, når det gælder evangelieforkyndelse, sjælesorg og diakoni."

De udslagsgivende argumenter i denne rapport er af bibelteologisk karakter og betoner både ægteskabsteologi og de specifikke udsagn om homoseksualitet.

4.2.3 Forslag i Folketinget

Lovgivningen om det registrerede partnerskab forudsætter ikke, at der er eller skal etableres en kirkelig ramme om indgåelsen af partnerskabet.

Folketinget har imidlertid ved flere lejligheder drøftet spørgsmålet om folkekirken og de øvrige trossamfunds mulighed for medvirken ved indgåelse af registreret partnerskab.¹⁶

Nogle af forslagene har lagt op til indførelse af en valgfri mulighed for de enkelte trossamfund og deres præster for at medvirke ved indgåelsen af et registreret partnerskab. Forslagene er hidtil blevet afvist af regeringen og af et flertal i Folketinget.

I folketingssamlingen 2009-2010 har der været fremsat et lovforslag og tre forslag til folketingsbeslutning.

Det Radikale Venstre fremsatte den 5. februar 2010 et lovforslag, L 123¹⁷, der havde til formål

"at indføre en ægteskabslovgivning, som ligestiller homoseksuelle med heteroseksuelle par og sikrer ligestilling i retsvirkningerne af et indgået ægteskab, uanset om der er tale om homoseksuelle eller heteroseksuelle".

Ifølge lovforslaget ophæves lov om registreret partnerskab, og ægteskabsloven skal finde anvendelse på ægteskab mellem to personer af forskelligt køn og mellem to personer af samme køn.

¹⁵ Kirkelig Forening for den Indre Mission i Danmark, Luthersk Missionsforening, Evangelisk Luthersk Missionsforening, Menighedsfakultetet, Dansk Bibel-Institut, Kristeligt Forbund for Studerende, Kirkelig Samling om Bibel og Bekendelse samt Kirkelig Fornyelse.

¹⁶ B 76 Forslag til folketingsbeslutning om at indføre en ægteskabslovgivning, som ligestiller homoseksuelle med heteroseksuelle (fremsat 16. januar 2007, 2006-2007, 1. beh. 27/4-2007). B 169 (1. beh. 10. maj 2004, 2003-2004) og B 7 (1. beh. 17. november 2004, 2004-2005, 1. samling). L 130 (1. beh. 11. maj 2005, 2004-2005, 2. samling) og L 228 (1. beh. 4. maj 2006, 2005-2006). B 169 og B 7 var identiske ligesom L 130 og L 228.

¹⁷ L 123 Forslag til lov om ændring af lov om ægteskabs indgåelse og opløsning og forskellige andre love samt ophævelse af lov om registreret partnerskab. Fremsat 5. februar 2010, 1. beh. 26. marts 2010. Betænkning 27. maj 2010. 2. beh. 1. juni 2010. 3. beh. 3. juni 2010.

Lovforslaget forudsatte, at ægteskabet kan indgås i folkekirken mellem personer af forskelligt køn eller mellem personer af samme køn. Lovforslaget gav ikke trossamfund frihed til selv at beslutte, om der skal tilbydes vielse af to personer af samme køn.

Lovforslaget indeholdt samtidig bestemmelser om, at præster kan afvise at foretage kirkelig vielse af personer af samme køn.

Lovforslaget indebar, at par, hvoraf den ene er medlem af sognemenigheden, har ret til at få vielsen gennemført i kirken. Afviser præsten at foretage vielse af par af samme køn, skal parret blot selv finde en præst, der vil foretage vielsen.

Lovforslaget indeholdt ingen bestemmelser om, hvilket ritual der i givet fald skal anvendes ved kirkelig vielse af homoseksuelle par.

Lovforslaget blev forkastet af et flertal i Folketinget ved 3. behandling den 3. juni 2010.

Af de tre forslag til folketingsbeslutning, som beskrives i det følgende, har B 56 været til første behandling i Folketinget, men forslaget blev ikke færdigbehandlet før sommerferien 2010. Det skal derfor genfremsættes i en senere folketingssamling, hvis det skal færdigbehandles. B 122 og 123 blev forkastet af et flertal i Folketinget ved 2. (og sidste) behandling den 3. juni 2010.

Liberal Alliance fremsatte den 18. november 2009 et forslag til folketingsbeslutning, B 56¹⁸, om at ændre ægteskabslovgivningen, så den ligestiller homoseksuelle og heteroseksuelle par. Formålet med forslaget var, at alle, der indgår ægteskab, opnår samme rettigheder og pligter. Det lå forudsætningsvis i forslaget, at både personer af forskelligt køn og personer af samme køn skal kunne indgå ægteskab, og at ægteskabet skal kunne indgås kirkeligt eller borgerligt. I bemærkningerne blev den manglende mulighed for at indgå registreret partnerskab i en kirke nævnt som et eksempel på manglende ligestilling.

Socialdemokratiet, Socialistisk Folkeparti og Enhedslisten fremsatte den 2. februar 2010 et forslag til folketingsbeslutning, B 122¹⁹. Dette forslag havde ligesom B 56 til formål at ligestille homoseksuelle par med heteroseksuelle par inden for ægteskabslovgivningen. Men ifølge B 122 skulle ligestillingen ikke gælde med hensyn til forhold vedrørende kirkelig vielse. Det fremgik af bemærkningerne, at "en udeladelse af netop dette element vil gøre det muligt at samle et bredt flertal bag beslutningsforslaget".

Socialdemokratiet, Socialistisk Folkeparti og Enhedslisten fremsatte dog samtidig med B 122 også et andet forslag til folketingsbeslutning, B 123²⁰. Formålet med dette forslag var at give mulighed for, at trossamfund kan vælge at vie homoseksuelle par på lige fod med heteroseksuelle par, men uden at trossamfund eller de enkelte præster bliver forpligtet til at medvirke til vielse af par af samme køn.

I bemærkningerne til B 123 understregede forslagsstillerne, at de med forslaget ikke ville gribe ind i de debatter, som føres i bl.a. folkekirken om, hvorvidt man vil bruge en mulighed for at vie homoseksuelle par. Men forslagsstillerne ønskede ikke at afvente en henvendelse fra folkekirken eller andre trossamfund, førend man fjerner den hindring,

---

¹⁸ B 56 Forslag til folketingsbeslutning om at ændre ægteskabslovgivningen, så den ligestiller homoseksuelle par med heteroseksuelle par. 1. beh. den 26. januar 2010.

¹⁹ B 122 Forslag til folketingsbeslutning om at indføre en kønsneutral ægteskabslovgivning, så homoseksuelle par og heteroseksuelle par bliver ligestillet. Fremsat 2. februar 2010, 1. beh. 26. marts 2010. Betænkning 27. maj 2010. 2. beh. 3. juni 2010.

²⁰ B 123 Forslag til folketingsbeslutning om at give trossamfund mulighed for at vie homoseksuelle par. Fremsat 2. februar 2010, 1. beh. 26. marts 2010. 2. beh. 3. juni 2010.

som lovgivningen i dag sætter over for, at der kan ske kirkelig vielse af homoseksuelle par. Det er, fastslog forslagsstillerne, ikke trossamfundene, der skal indføre ligebehandlingsmuligheden i lovgivningen. Det skal lovgiver gøre. Til gengæld er det af hensyn til religionsfriheden ikke lovgiver, der skal vælge, om ligebehandlingsmuligheden skal bruges. Det må trossamfundene afgøre.

Regeringens og flertallets afvisning af de forskellige forslag er sket med henvisning til, at der hverken fra folkekirken eller fra andre trossamfund forelå markante ønsker om at få mulighed for at medvirke ved indgåelsen af registreret partnerskab. Regeringen og flertallet fandt, at det ville være uhensigtsmæssigt, hvis man fra statens side gennem en lovændring pressede en "frihed" ned over folkekirken og trossamfundene, som de ikke har udtrykt ønske om at få.

4.3 Indgåelse af partnerskab i folkekirken

En ordning, hvorefter indgåelsen af det registrerede partnerskab kan ske i folkekirken, kan tænkes gennemført på to måder:

- ved at lovgivningen ændres, så indgåelse af ægteskab og indgåelse af partnerskab fuldt ud ligestilles, eller
- ved at reglerne om registreret partnerskab suppleres med en bestemmelse om, at partnerskab også kan indgås i kirken.

Dette afsnit indeholder en beskrivelse af de forskellige muligheder, mens udvalgets forslag er beskrevet i afsnit 4.6 og 4.7.

4.3.1 Ens vilkår for indgåelse af ægteskab og partnerskab

En mulighed er, at de gældende regler om indgåelse af registreret partnerskab ændres således, at ægteskabslovens bestemmelser om mulighed for kirkelig vielse også skal finde anvendelse ved indgåelse af partnerskab.

Konsekvensen heraf bliver, at medlemmer af folkekirken, såfremt betingelserne i øvrigt er opfyldt, får ret til at få foretaget den pågældende kirkelige handling, indgåelse af partnerskab, ved en præst i folkekirken²¹ og ret til at få sognekirken stillet til rådighed til formålet.

Det svarer helt til, at medlemmer af folkekirken, såfremt betingelserne i øvrigt er opfyldt, har ret til kirkelig vielse eller kirkelig velsignelse af et borgerligt indgået ægteskab ved en præst i folkekirken og ret til at få kirken stillet til rådighed til vielsen eller velsignelsen.

Udvalgets overvejelser om præstens adgang til at nægte at medvirke ved den kirkelige handling er beskrevet i kapitel 6.

Ud over lovændringer vil det være en forudsætning for ordningens gennemførelse, at der sker en tilpasning i forhold til folkekirkens nuværende vielsesritual, som forudsætter, at ægteskab indgås mellem mand og kvinde.

---

²¹ Medlemmer af folkekirken har ret til kirkelig betjening af præsten eller præsterne for den menighed, hvortil medlemmet hører, og medlemmer, der ikke hører til sognemenigheden, men som har en særlig tilknytning til denne, har ret til kirkelig betjening i sognemenighedens kirke ved menighedens præst/præster, jf. § 6 og 7 i lov om medlemskab, kirkelig betjening og sognebåndsløsning (Lovbekendtgørelse nr. 572 af 17. juni 2009).

En tilpasning kan ske ved,

- at der udarbejdes et nyt ritual, som ikke tager højde for køn (et såkaldt kønsneutralt ritual), eller
- at der udarbejdes et ritual, som anvendes ved indgåelse af partnerskab mellem to personer af samme køn, mens det nuværende ritual bibeholdes for vielse af personer af forskelligt køn.

Vedrørende ritualer henvises til kapitel 5.

4.3.2 Supplerende bestemmelse om indgåelse af partnerskab

En anden mulighed er, at de gældende regler om indgåelse af ægteskab ikke ændres, således at ægteskab i folkekirken fortsat alene kan indgås mellem mand og kvinde, men at reglerne om registreret partnerskab suppleres med bestemmelser om, at partnerskabet kan indgås i folkekirken.

Det vil indebære, at der skal fastsættes bestemmelser om, at et partnerskab kan indgås i folkekirken under medvirken af en af folkekirkens præster.

Ordningen indebærer, at medlemmer af folkekirken, hvis betingelserne i øvrigt er opfyldt, får ret til at få foretaget den pågældende kirkelige handling, indgåelse af partnerskab, ved en præst i folkekirken og får ret til at få stillet sognekirken til rådighed til den kirkelige handling.

Udvalgets overvejelser om præstens adgang til at nægte at medvirke ved den kirkelige handling er beskrevet i kapitel 6.

Indgåelse af partnerskab i folkekirken forudsætter, at der foreligger et ritual for det. Det vil derfor være nødvendigt, at der udarbejdes et nyt ritual til brug for den kirkelige handling.

Vedrørende ritual henvises til kapitel 5.

4.4 Kirkelig velsignelse af partnerskab

Som beskrevet i afsnit 4.2 er der i dag mulighed for en gudstjenestelig velsignelse af par, der har indgået registreret partnerskab, såfremt en præst i folkekirken er villig dertil. Seks biskopper i Danmark samt Grønlands biskop udsendte i 2005 en vejledende ordning for en sådan velsignelse, mens fire biskopper henholdt sig til den mulighed for gudstjenestelig markering af indgåelse af et registreret partnerskab, som biskopperne pegede på i 1997.

En ordning for kirkelig velsignelse af et registreret partnerskab, der svarer til den ordning, som gælder for kirkelig velsignelse af et borgerligt indgået ægteskab, kan etableres ved, at der i reglerne om registreret partnerskab indføres en bestemmelse om, at registrerede partnere kan få et partnerskab, som er indgået ved den borgerlige myndighed, kirkeligt velsignet af en præst i folkekirken.

Udvalgets overvejelser om præstens adgang til at nægte at medvirke ved den kirkelige handling er beskrevet i kapitel 6.

Kirkelig velsignelse af registreret partnerskab i folkekirken forudsætter, at der foreligger et ritual herfor. Det vil derfor være nødvendigt, at der udarbejdes et nyt ritual til brug for den kirkelige handling.

Vedrørende ritual henvises til kapitel 5.

4.5 Udvalgets overvejelser om ægteskab og partnerskab

Udvalget har - som baggrund for sin stillingtagen til spørgsmålet om, hvorvidt og i givet fald hvordan det registrerede partnerskab skal kunne indgås i folkekirken - ment, at det er nødvendigt kort at redegøre for de anskuelser vedrørende betydningen af henholdsvis ægteskab og partnerskab, som er lagt til grund for udvalgets anbefalinger, samt ud fra det overveje forholdet mellem ægteskab og partnerskab.

4.5.1 Ægteskab

Det har gennem kristendommens historie været og er stadig en absolut dominerende opfattelse, at ægteskabet skal ses som en ordening for menneskeligt samliv, der har sin grund i Guds vilje, som denne ses udtrykt i de bibelske skabelsesberetninger, og som den på forskellig måde er skærpet gennem Det Nye Testamente.

I henhold til denne hævdundne og udbredte opfattelse indgås ægteskabet mellem en mand og en kvinde, og deres samliv er ramme om seksualliv, forplantning og børneopdragelse.

Udvalget deler denne forståelse af ægteskabet, der da også som nævnt med større eller mindre variation har traditionen i ryggen.

Udvalget er opmærksomt på, at der i luthersk teologi lægges vægt på at betragte ægteskabet som en ordening, der er grundlagt ved Guds skabelse af verden. Udvalget er dog også opmærksomt på, at denne forståelse i nyere tid er blevet mødt med kritik.

I en nutidig kirkelig udmøntning af synet på ægteskabet er det efter udvalgets mening også relevant at tage højde for, at familieliv og samlivsformer samt synet herpå i historiens løb har gennemgået store forandringer. Disse forandringer kan beskrives med forskellige sociologiske iagttagelser og statistiske oplysninger.

Landbrugssamfundets familie, der også var et produktionsfællesskab, blev i takt med industrialiseringen efterhånden afløst af kernefamilien, hvor ægtefællerne ideelt set hver for sig havde ansvar for henholdsvis forsørgelse og husholdning og børn. Sideløbende med denne udvikling er kvinder blevet myndige og har fået rådighed over egen indtjening. Dermed er balancen mellem ægtefællerne blevet ændret.

En anden ændring er, at der i løbet af de seneste 100 år er sket en markant udvikling i antallet af skilsmisser²². Ca. hver femte af dem, der blev viet i 2009, havde tidligere været gift. Til trods for den relativt høje skilsmissefrekvens er det dog fortsat generelt opfattelsen, at de, der indgår ægteskab, gør det i et ønske om og en tro på, at ægteskabet skal og vil vare resten af livet.

En tredje ændring er, at mange par i dag lever sammen i en kortere eller længere periode uden at have indgået ægteskab, borgerligt eller kirkeligt. Adskillige par bliver gift efter dels at have levet sammen i nogle år, dels have fået børn.

Desuden kan nævnes, at seksualitet og forplantning på grund af prævention og forplantningsteknologi ikke er så sammenvævede størrelser, som de var engang.

---

²² I 1910 blev der foretaget 19.989 vielser, og der var 749 skilsmisser. I 1960 blev der foretaget 35.897 vielser, og der var 6.682 skilsmisser. I 2009 blev der foretaget 32.934 vielser, og der var 14.940 skilsmisser. Godt halvdelen af alle skilsmisser i 2009 skete efter 1 til 10 års ægteskab.

Inden for folkekirken, såvel som inden for mange andre kristne kirker, hersker der ganske forskellige teologiske og etiske fortolkninger af, hvordan ægteskab, seksualitet og familieliv kan og bør forstås i den nutidige folkelige og samfundsmæssige situation.

Nogle mener, at teologiske argumenter fortsat må have den altafgørende vægt i forståelsen af ægteskab, seksualitet og familieliv. De ønsker derfor at fastholde den klassiske kristne opfattelse af ægteskabet som en gudvillet ordening for samlivet mellem mand og kvinde med den konsekvens, at de til trods for de forandringer, der er sket folkeligt og samfundsmæssigt, vil fastholde, at samliv, seksualliv og forplantning kun bør ske inden for rammerne af ægteskab.

Andre mener, at en nutidig kirkelig forståelse af ægteskab, seksualitet og familieliv ud over de teologiske argumenter også i væsentlig grad bør formes under hensyn til og accept af den folkelige og samfundsmæssige udvikling, som er skitseret med de mere sociologiske iagttagelser og statistiske oplysninger ovenfor.

Mellem de to opfattelser, der her er beskrevet som yderpunkter, er der en række nuanceringer, som i forskellig grad hælder mod et af de to yderpunkter. Udvalget konstaterer, at de forskellige fortolkninger for tiden eksisterer side om side i folkekirken.

Udvalget finder imidlertid, at der under de forskellige fortolkninger ligger en fælles grundlæggende opfattelse af ægteskabet mellem mand og kvinde som en gudvillet ordening for menneskeligt samliv i kærlighed og trofasthed.

Når den forpligtende dimension i det ægteskabelige samliv i en del af nutidens forkyndelse og teologi beskrives i ord og kategorier som fx fællesskab, følgeskab eller indbyrdes ansvarlighed og troskab, må det ses som måder at bringe præcis denne opfattelse af ægteskabet til udtryk.

Det samme gælder betoningen af, at ægteskabet, hvor to påtager sig en livslang forpligtelse over for hinanden, forudsætter, ja, er udtryk for den frihed, som mennesket ifølge en kristen forståelse er bestemt til.

Et medlem (Claus Thomas Nielsen) finder det i denne forbindelse afgørende at tilføje, at ægteskabet i så godt som al historisk teologi og så godt som alle nutidige kristne kirker ikke betragtes som en historisk og relativ størrelse, men som en skabelsesordening indstiftet af Gud før syndefaldet. Relativerer man dette ægteskabssyn, bryder man med den samlede kristne tradition og med så godt som alle nutidige kristne kirker. Og man bidrager til at undergrave det syn på mennesket, som vore åbne, frie og tolerante kristne samfund bygger på. En samlet redegørelse for Claus Thomas Nielsens synspunkter findes som bilag 2 i denne rapport.

4.5.2 Partnerskab

Gennem det seneste århundrede er der sket væsentlige ændringer i synet på homoseksualitet og homoseksuelles samliv. Disse ændringer er dele af et samlet billede af familiens og samlivets historie.

At homoseksuelle i dag efter dansk lov har samme mulighed som heteroseksuelle for at beslutte sig for at leve sammen som par i et forpligtende livsfællesskab, jf. afsnit 4.1, hører med til billedet af situationen, som den er i dag.

Det er udvalgets vurdering, at den folkelige forståelse af samliv mellem to personer af samme køn i dag i altovervejende grad er positiv. Gennem familie, arbejde, foreningsliv eller andet er mange i dag i kontakt med personer, der lever sammen med en af samme køn uden at skjule det. Det kan have befordret en ændring i synet på denne samlivsform.

Den overvejende positive folkelige forståelse gør sig også gældende inden for folkekirken, både blandt almindelige folkekirkemedlemmer og blandt præster. Den folkelige forståelse kan således ikke generelt ses som en modsætning til en kirkelig eller kristelig opfattelse.

Udvalget er dog bevidst om, at der på dette felt er meget forskellige teologiske og etiske vurderinger såvel inden for folkekirken som i andre lutherske kirker. Der er ligeledes forskellige opfattelser af, hvilken betydning vurderingen af homoseksuel praksis skal tillægges i forhold til og i sammenhæng med andre teologiske spørgsmål, her ikke mindst spørgsmål vedrørende evangelieforkyndelse, sakramentsforvaltning og kirkefællesskab.

Der er også blandt udvalgets medlemmer forskellige opfattelser af dette.

Udvalget har derfor overvejet, hvorvidt uenigheden om disse spørgsmål er så afgørende, at den har betydning for kirkens enhed. I Den Augsburgske Bekendelse, som er en del af folkekirkens bekendelsesgrundlag, står der i artikel 7, at det til sand kirkelig enhed er tilstrækkeligt at være enige om evangeliets lære og forvaltningen af sakramenterne.

Udvalgets flertal (Peter Skov-Jakobsen, Inge Lise Pedersen, Erling Christiansen, Lisbet Müller, Kirsten Busch Nielsen, Benedicte Præstholt, Karsten Nissen, Susanne Møller, Kresten Drejergaard og Christian Mejdahl) finder, at synet på homoseksuel praksis falder uden for de spørgsmål, som det ifølge artikel 7 er tilstrækkeligt - og nødvendigt - at være enige om af hensyn til kirkens enhed. Det indebærer efter flertallets opfattelse, at der inden for kirken godt kan eksistere dyb uenighed om dette spørgsmål, uden at det kirkelige fællesskab lider skade derved.

Flertallet finder, at kirken i sit forkyndende virke må forudsætte, at homoseksualitet i sig selv er hverken mere eller mindre omfattende af synd, end heteroseksualitet er. Dette er baggrunden for, at flertallet finder, at det bibelske vidnesbyrd ikke kan siges at tale imod det homoseksuelle samliv, som det kendes i dag.

Flertallet finder endvidere, at der gives gode grunde for at betragte det homoseksuelle samliv som en samlivsform, der kan integreres i teologi og kirke.

Flertallet erkender, at homoseksuelt samliv ikke som ægteskabet mellem mand og kvinde har en kristen fortid med sig, men mener, at dette samliv ikke strider mod det grundlæggende i evangelisk-luthersk kristendomsforståelse.

Et medlem (Jens Ole Christensen) deler ikke flertallets forståelse af Den Augsburgske Bekendelses artikel 7. Vurderingen af homoseksuelt samliv har for ham at se sammenhæng med den bibelske forståelse af synd og tilgivelse og går derfor dybt ned i den kristnes kirkes gener. Derfor må uenigheden i dette spørgsmål tillægges langt større vægt, end flertallet giver udtryk for.

En samlet redegørelse for Jens Ole Christensens synspunkter findes som bilag 1 i denne rapport.

Et medlem (Claus Thomas Nielsen) finder, at det er en selvfølge, at homoseksuelle samlivsformer overalt i det danske samfund behandles som ligeværdige med andre samlivsformer. Uenigheden i kirken går for langt de fleste ikke på synet på homoseksuelt samliv men på, hvad et ægteskab er. Han finder, at relativeringen af ægteskabssynet er et af de tydeligste symptomer på den opløsning og relativisme, som for tiden præger folkekirken. Ændres ægteskabssynet, så brydes der på et afgørende punkt med den teologiske og bibelske tradition og med de kirker, som så godt som alle verdens kristne i dag er medlemmer af.

Han bemærker, at kristenheden er den eneste kendte civilisation, som har tillagt alle mennesker samme værdi, og den eneste som derved gennem en naturlig indre udvikling fx har afskaffet slaveri, skabt lighed for loven, skabt juridisk lighed mellem kønnene osv. Ligestillingen og tolerancen over for mindretal af alle slags, inklusive alternative samlivsformer, er blandt andet en frugt af det kristne skabelses- og ægteskabssyn. Denne lighed og tolerance bliver undergravet, når man undergraver det kristne syn på skabelse og ægteskab. I lighedens navn fælder man det træ, ligheden er en frugt af.

En samlet redegørelse for Claus Thomas Niensens synspunkter findes som bilag 2 i denne rapport.

4.5.3 Ægteskab sammenholdt med partnerskab

11 medlemmer af udvalget (Peter Skov-Jakobsen, Inge Lise Pedersen, Erling Christiansen, Lisbet Müller, Kirsten Busch Nielsen, Benedicte Præstholm, Karsten Nissen, Susanne Møller, Christian Mejdahl, Claus Thomas Nielsen og Jens Ole Christensen) er enige om, at ægteskab og registreret partnerskab må betragtes som *forskellige* ordninger, der har hver sin begrundelse og hver sin historiske baggrund.

Et medlem af udvalget (Kresten Drejergaard) har den opfattelse, at ægteskab og partnerskab sagligt set er ét og samme fænomen. Den eneste saglige forskel mellem de to betegnelser er den forskel, der giver sig af den seksuelle orientering.

Udvalget er opmærksomt på, at der kan være vanskeligheder forbundet med brugen af begrebet "ordning", men finder ikke desto mindre, at det er mere dækkende end alternative formuleringer, og har derfor fastholdt denne udtryksmåde.

Efter udvalgets mening vil det være forkert at se bort fra det indlysende forhold, at det registrerede partnerskab ikke har historisk baggrund i den kristne tradition på den måde, som ægteskabet har.

Udvalget finder også, at den forskel må tages i betragtning, at et par af samme køn må forholde sig til det at få børn på en anden måde, end en mand og en kvinde, der danner par, må.

Endelig vil det efter udvalgets mening være udtryk for et ejendommeligt abstrakt syn på mennesket, hvis der stiles mod en såkaldt kønsneutral ordning for ægteskab. Diskussionen om registreret partnerskab kan efter udvalgets mening derfor ikke begrunde en ændring af det nugældende ritual for vielse af mand og kvinde.

4.6 Velsignelse af partnerskab

Udvalget har på baggrund af ovennævnte overvejelser om ægteskab og partnerskab og forholdet mellem dem, drøftet,

- om der skal kunne ske kirkelig velsignelse af partnerskab efter et autoriseret ritual, eller
- om den nuværende ordning skal opretholdes, således at der kun kan ske en gudstjenestelig velsignelse af par, der har indgået registreret partnerskab, i henhold til en vejledende ordning, som er udsendt af nogle af folkekirkens biskopper i 2005, eller en gudstjenestelig markering, som alle biskopper i 1997 pegede på muligheden for at foretage.

4.6.1 Kirkelig velsignelse af partnerskab

Et flertal på ni af udvalgets medlemmer (Peter Skov-Jakobsen, Inge Lise Pedersen, Erling Christiansen, Lisbet Müller, Kirsten Busch Nielsen, Benedicte Præstholt, Karsten Nissen, Susanne Møller og Kresten Drejergaard) finder, at der bør kunne ske en kirkelig velsignelse af et partnerskab i henhold til et autoriseret ritual.

Disse ni medlemmer mener, at folkekirken både kan og bør være lydhør over for den folkelige accept af samliv mellem to personer af samme køn, og over for, at der er registrerede partnere, som ønsker, at der ved en kirkelig handling bedes for og lyses Guds velsignelse over deres liv med hinanden.

Et autoriseret ritual og dermed en officielt anerkendt kirkelig handling vil indebære, at borgerligt indgået ægteskab og partnerskab sidestilles, idet registrerede partnere får et retskrav på at få handlingen foretaget i deres sognekirke, og idet der efterfølgende udstedes en attest for den kirkelige velsignelse.

Et af de ni medlemmer (Kresten Drejergaard) ønsker, at den juridiske del af såvel ægteskabsindgåelse som partnerskabsindgåelse skal ske borgerligt. Han mener, at der derefter skal være mulighed for kirkelig velsignelse af et partnerskab, således som der allerede er mulighed for kirkelig velsignelse af borgerligt indgået ægteskab.

Overvejelser om ritual for kirkelig velsignelse af partnerskab findes i kapitel 5.

Tre medlemmer (Christian Mejdahl, Claus Thomas Nielsen og Jens Ole Christensen) kan ikke tilslutte sig, at der autoriseres et ritual for kirkelig velsignelse af registreret partnerskab. De tre medlemmer har forskellige begrundelser herfor.

Et medlem (Christian Mejdahl) kan ikke tilslutte sig forslag om velsignelse af partnerskab i kirken, men ønsker at fastholde den nugældende ordning, som biskopperne tilsluttede sig i 1997, og som deles af et bredt udsnit af kirkefolket i Danmark. Synspunktet er begrundet nærmere i afsnit 4.6.2.

Et medlem (Claus Thomas Nielsen) påpeger, at det vil fastholde en frihedsordning og vil være i overensstemmelse med, at enhver præst i folkekirken har frihed til at holde særgudstjenester og gudstjenestelige markeringer for mange forskellige personer og grupper, også for alle mulige alternative samlivsformer. Synspunktet er begrundet nærmere i afsnit 4.6.2. En samlet redegørelse for Claus Thomas Nielsens synspunkter findes desuden som bilag 2 i denne rapport.

Et medlem (Jens Ole Christensen) ønsker hverken 1997-ordningen eller den af nogle biskopper i 2005 udsendte vejledende ordning for gudstjenestelig velsignelse af par, der har indgået registreret partnerskab, videreført. Han påpeger i øvrigt, at der ingen indholdsmæssig eller teologisk forskel er på, om der kan ske kirkelig velsignelse af partnerskab, eller om den juridiske del af partnerskabsindgåelsen også kan ske i kirken. En samlet redegørelse for Jens Ole Christensens synspunkter findes som bilag 1 i denne rapport.

4.6.2 Videreførelse af nugældende ordning

Et flertal på ni af udvalgets medlemmer finder - som nævnt i afsnit 4.6.1 - at videreførelse af den nugældende ordning ikke vil være tilstrækkeligt i den nuværende situation, hvor den folkelige og politiske forståelse af samliv mellem to mennesker af samme køn i altovervejende grad er positiv, og hvor der allerede i en årrække har været mulighed for gudstjenestelig markering / gudstjenestelig velsignelse af registrerede partnere.

Heroverfor står, at et mindretal (Christian Mejdahl og Claus Thomas Nielsen) ønsker, at der alene skal være tale om en videreførelse af den mulighed for en gudstjenestelig markering af allerede indgået partnerskab, som biskopperne pegede på i 1997.

Christian Mejdahl udtaler:

"Da seks af udvalgets medlemmer ønsker, at der skal gives mulighed for, at partnerskabsindgåelse skal ske ved en kirkelig handling, har det ikke været muligt at samle et bredt flertal i udvalget bag et forslag om, at der alene skal gives mulighed for kirkelig velsignelse af partnerskab. Jeg ønsker derfor at fastholde den nugældende ordning, som biskopperne tilsluttede sig i 1997, og som deles af et bredt udsnit af kirkefolket i Danmark, og hvorefter der kan ske en gudstjenestelig markering af indgåelse af et registreret partnerskab.

Denne ordning viser homoseksuelle mennesker respekt og anerkendelse ved at åbne for et ønske om en gudstjenestelig markering af indgåelse af et registreret partnerskab, hvor to personer af samme køn har valgt at leve livet sammen, kombineret med de frihedsrettigheder for præster, som beskrives i kapitel 6.

Ægteskabet mellem mand og kvinde er en gudvillet skaberordning, og det er samtidig en bærende søjle i vort samfund. Ægteskab og registreret partnerskab er forskellige ordninger, der har hver sin begrundelse og historiske baggrund. Derfor giver det ikke mening at sidestille homoseksuelle par og heteroseksuelle par - heller ikke i den kristne tradition."

Claus Thomas Nielsen udtaler:

"En videreførelse af 1997-ordningen, hvor der kan foretages en efterfølgende gudstjenestelig markering af indgåelse af et registreret partnerskab vil være i overensstemmelse med, at enhver præst i folkekirken har frihed til at holde særgudstjenester og gudstjenestelige markeringer for mange forskellige personer og grupper, også for alle mulige alternative samlivsformer. Under denne frihed diskrimineres der ikke mellem forskellige mindretal. Et særligt ritual for homoseksuelle, som ønsker at leve i livslangt monogami, vil derimod være diskriminerende for andre mindretal, inklusive homoseksuelle med andre samlivsønsker. De kan med god grund kræve, at også de skal kunne vies i kirken. Et sådant ritual indstifter en diskrimination, som ikke findes i dag.

En videreførelse af 2005-ordningen som en ikke-autoriseret ordning i nogle stifter vil dog også kun have ringe skadevirkning, da ritualet ikke fremstår som et fælles folkekirkeligt og autoriseret ritual og derved ikke har fælles bekendelseskarakter."

En samlet redegørelse for Claus Thomas Nielsens synspunkter findes som bilag 2 i denne rapport.

4.6.3 Ingen gudstjenestelig markering af det registrerede partnerskab

Et medlem (Jens Ole Christensen) ønsker hverken 1997-ordningen eller den af nogle biskopper i 2005 udsendte vejledende ordning for gudstjenestelig velsignelse af par, der har indgået registreret partnerskab, videreført. Han er af først og fremmest bibelteologiske grunde imod alle former for kirkelig velsignelse af homoseksuelt samliv og er derfor også imod, at par af samme køn skal kunne velsignes ved en kirkelig handling.

En samlet redegørelse for Jens Ole Christensens synspunkter findes som bilag 1 i denne rapport.

4.7 Indgåelse af partnerskab ved en kirkelig handling

Udvalget har på baggrund af ovennævnte overvejelser om ægteskab og partnerskab og forholdet mellem dem drøftet,

om partnerskab skal kunne indgås ved en kirkelig handling.

Seks af udvalgets medlemmer (Peter Skov-Jakobsen, Inge Lise Pedersen, Erling Christiansen, Lisbet Müller, Kirsten Busch Nielsen og Benedicte Præstholm) foreslår, at der etableres en ordning, som gør det muligt for to personer af samme køn, som ønsker at indgå et juridisk forpligtende livsfællesskab, at indgå dette ved en kirkelig handling. En sådan ny ordning bør etableres ved siden af den kirkelige vielse til ægteskab, som skal lades urørt.

De seks medlemmer mener, at to af samme køn, der frit forpligter sig til at leve med hinanden i kærlighed og trofasthed i et forhold, der omfatter hele deres tilværelse, har lov til at gøre dette i tillid til, at Gud lægger sin vilje til deres, så samlivet kan blive redskab for Guds vilje og Gud til ære.

De seks medlemmer betragter bønnen om Guds velsignelse som det centrale ved enhver vielseshandling og ser ingen teologisk hindring for, at den retsgyldige handling foregår i kirken, mens der til gengæld ses folkelige og traditionsbaserede grunde for dette, jf. kap 3 om folkekirkens vielsesmyndighed.

De seks medlemmer mener derfor, at hvis sådanne par ønsker, at der ved en gudstjeneste bedes for og lyses Guds velsignelse over deres liv med hinanden, skylder kirken at gøre det, ligesom den skylder dem forkyndelsen af Guds ord som lov og evangelium.

De seks medlemmer finder det på denne baggrund oplagt, at der udarbejdes og autoriseres et ritual for indgåelse af registreret partnerskab ved en kirkelig handling.

Disse seks medlemmer finder endvidere, at et vielsesritual for personer af samme køn ikke grundlæggende vil stride mod den evangelisk-lutherske kirkes fortolkning af de bibelske skrifter eller den evangelisk-lutherske tradition, men tværtimod vil være fuldt foreneligt med evangelisk-luthersk teologi og tradition.

Overvejelser om ritual til brug ved indgåelse af partnerskab ved en kirkelig handling findes i kapitel 5.

De øvrige seks medlemmer (Karsten Nissen, Susanne Møller, Christian Mejdahl, Jens Ole Christensen, Kresten Drejergaard og Claus Thomas Nielsen) finder - til dels med forskellige begrundelser - at det vil være forkert at åbne for indgåelse af partnerskab ved en kirkelig handling.

Fire medlemmer (Karsten Nissen, Susanne Møller, Christian Mejdahl og Jens Ole Christensen) finder, at det i lyset af det herskende syn på ægteskab og ægteskabets stilling i traditionen vil være forkert at åbne for indgåelse af partnerskab i kirken.

Disse fire medlemmer peger videre på, at der i folkekirken ud over en grundlæggende, teologisk begrundet modstand mod, at personer lever i registreret partnerskab, er en særlig modstand over for tanken om, at et par af samme køn skal have mulighed for at indgå partnerskabet ved en kirkelig handling.

En samlet redegørelse for Jens Ole Christensens synspunkter findes som bilag 1 i denne rapport.

Et medlem (Kresten Drejergaard) understreger, at ægteskabet og partnerskabet i den folkelige bevidsthed opfattes som et og samme fænomen. Hvis der ændres ved den nu-

værende ordning, hvorefter den kirkelige vielse er forbeholdt personer af forskelligt køn, foreslår Kresten Drejergaard, at man tager konsekvensen af de iagttagelser vedrørende et nutidigt syn på ægteskabet, som kortfattet er refereret i afsnit 4.5.1. Det bør ske ved, at disse iagttagelser bruges som afsæt for en tilbundsgående undersøgelse af, hvad en samtidig opfattelse af ægteskabet går ud på. I denne undersøgelse bør inddrages anden faglig ekspertise (sociologi, samfundsvidenskab, kulturvidenskab og lignende). Derefter kan man ud fra teologiske overvejelser tage stilling til, hvilken rolle stiftelse af ægteskab / partnerskab / samliv som kirkelig handling kan have i en evangelisk-luthersk kirke.

Hvis man efter et tilendebragt udvalgsarbejde når frem til, at der bør være mulighed for en samlivsstiftelse i form af en kirkelig handling, bør der udarbejdes et ritual, som teologisk tager højde for den opfattelse af ægteskab / partnerskab / samliv, som er den overvejende opfattelse i nutiden.

Et medlem (Claus Thomas Nielsen) finder, at selv om det foreslåede på overfladen opretholder en skelnen mellem to former for vielser, så vil der reelt være tale om en opløsning af den hidtidige kristne ægteskabsforståelse og indførelse af en kønsneutral ægteskabsteologi og ægteskabspraksis. Partnerskabsindgåelse ved en kirkelig handling vil virke relativiserende og opløsende for den hidtidige forståelse af ægteskabet, idet det vil betyde, at partnerskabet og det ritual, som anvendes ved partnerskabsindgåelse, henter identitet og begrundelse i ægteskabet. Han finder, at alle former for ligeværdigt samliv har samme legitimitet og skal være lige accepterede. Det betyder blot ikke, at forståelsen af, hvad et ægteskab er, skal ændres. Et sådant ritual vil være at indføre usand tale i kirken og over for parret, der ønsker en kirkelig handling.

Han anfører, at tolerance er at acceptere det anderledes, ikke at benægte dets anderledeshed. Ønsket om homoseksuelle vielser er ikke udtryk for tolerance men for nutidens beklagelige ensretning og fanatisme, hvor man ikke vil acceptere det anderledes og skæve, men kun ser valget som et valg mellem ensliggørelse eller udstødelse.

En samlet redegørelse for Claus Thomas Niensens synspunkter findes som bilag 2 i denne rapport.

4.8 Udvalgets anbefalinger

Et flertal på 11 af udvalgets medlemmer (Peter Skov-Jakobsen, Inge Lise Pedersen, Erling Christiansen, Lisbet Müller, Kirsten Busch Nielsen, Benedicte Præstholt, Karsten Nissen, Susanne Møller, Christian Mejdahl, Claus Thomas Nielsen og Jens Ole Christensen) anbefaler, at den hidtidige sondring mellem ægteskab og registreret partnerskab fastholdes, således at der ikke bliver tale om vielse i henhold til et fælles ritual for hetero- og homoseksuelle.

Et flertal på ni af udvalgets medlemmer (Peter Skov-Jakobsen, Inge Lise Pedersen, Erling Christiansen, Lisbet Müller, Kirsten Busch Nielsen, Benedicte Præstholt, Karsten Nissen, Susanne Møller og Kresten Drejergaard) anbefaler, at lovgivningen om registreret partnerskab og den kirkelige lovgivning ændres, således at der bliver mulighed for, at der kan ske kirkelig velsignelse af et registreret partnerskab i henhold til et autoriseret ritual.

Seks af udvalgets medlemmer (Peter Skov-Jakobsen, Inge Lise Pedersen, Erling Christiansen, Lisbet Müller, Kirsten Busch Nielsen, Benedicte Præstholt) anbefaler, at lov-

givningen om registreret partnerskab samt den kirkelige lovgivning ændres, således at der bliver mulighed for, at partnerskab kan indgås ved en kirkelig handling.

De seks medlemmer foreslår samtidig, at der autoriseres et ritual til brug ved indgåelse af partnerskab.

Et medlem af udvalget (Kresten Drejergaard) mener, at ægteskab og partnerskab sagligt set er ét og samme fænomen, hvorfor partnerskabsloven og ægteskabsloven bør erstattes af en samlivslov. Tilsvarende bør der - under forudsætning af at samlivet fortsat skal kunne stiftes i kirken - udarbejdes et kønsneutralt vielsesritual, som skal kunne anvendes på lige fod med det nugældende vielsesritual for heteroseksuelle par.

Det er for det samlede udvalg en forudsætning, at såvel kirkelig indgåelse af partnerskab som kirkelig velsignelse af registreret partnerskab kombineres med ændring af den kirkelige lovgivning, således at en præst har frihed til at nægte at medvirke ved den kirkelige handling. Udvalgets overvejelser om dette er beskrevet i kapitel 6.

To medlemmer af udvalget (Christian Mejdahl og Claus Thomas Nielsen) kan ikke tilslutte sig de nævnte forslag om indgåelse eller velsignelse af partnerskab i kirken. De ønsker i stedet, at 1997-ordningen fastholdes, således at en præst i folkekirken, som er villig dertil, kan medvirke ved en gudstjenestelig markering af det allerede indgåede registrerede partnerskab. En samlet redegørelse for Claus Thomas Nielsens synspunkter findes som bilag 2 i denne rapport.

Et medlem af udvalget (Jens Ole Christensen) kan af bibelteologiske grunde samt mere aktuelle kirkelige grunde ikke tilslutte sig de nævnte forslag om indgåelse eller velsignelse af partnerskab i kirken og ønsker af samme grunde heller ikke, at der som hidtil skal være mulighed for gudstjenestelig velsignelse af homoseksuelle par.

En samlet redegørelse for Jens Ole Christensens synspunkter findes som bilag 1 i denne rapport.

Udvalgets overvejelser om ritualer er beskrevet i kapitel 5.

5 Ritualer

Udvalget er blevet bedt om at tage stilling til følgende spørgsmål:

Under hvilke former skal også det registrerede partnerskab kunne indgås i folkekirken, således at to personer af samme køn har samme mulighed som ægtepar for at indgå deres samliv ifølge et kirkeligt ritual, og hvilket ritual skal kunne anvendes?

I kapitel 4 beskrives, om og under hvilke former det registrerede partnerskab skal kunne indgås i folkekirken.

Dette kapitel indeholder først en historisk redegørelse for ritualerne og derefter en beskrivelse af retstilstanden efter grundloven i forhold til udarbejdelse og autorisation af ritualer. Endelig beskrives sammenhængen mellem ægteskabsloven og de autoriserede vielsesritualer.

Udvalget har endvidere drøftet placering af ritual for kirkelig velsignelse eller indgåelse af partnerskab i ritualbogen eller i tilknytning til den.

Kapitlets to sidste afsnit indeholder henholdsvis udvalgets overvejelser og udvalgets anbefalinger.

5.1 Ritualer - historie og tilblivelsesproces

5.1.1 Historisk redegørelse

De første regler for den evangeliske kirkes gudstjeneste, som gjaldt i hele Danmark, blev givet ved kirkeordinansen 1537 (1539) samt alterbogen 1556. Alterbogen kom i 1564 i en ny udgave med en formaning om, at dens ritualer "udi alle Stæder eendragtlig ved Magt skulde holdis", sådan at prædikanterne ikke tillod sig "efter deres eget Hoved at indføre nogen Synderlighed udi Ceremonier".

Kirkeordinansen og alterbogen blev senere afløst af Danske Lov (DL), Danmarks og Norges Kirke-Ritual 1685 og alterbogen 1688.

DL foreskrev (2-4-4), at "Præsterne skulle forrette Guds Tieniste i Kirken med Læsning, Sang, Bøn, Prædiken og Sacramenternis Uddeelelse, paa den maade og med de Ceremonier, som i Vor Frue Kirke i Kongens Residentz Stad Kiøbenhavn holdis og brugis efter det forordnede Ritual".

Med ordene "det forordnede ritual" blev der sigtet til kirkeritualet for Danmark og Norge, som på det tidspunkt var under udarbejdelse, men først udkom 1685. Ved kgl. forordning af 16. januar 1686 blev det påbudt alle at rette sig efter ritualet, der derved fik lovkraft.

Danske Lov 2-4-4 og Danmarks og Norges kirkeritual af 1685 er stadig udgangspunkterne for folkekirkens gudstjenesteordning. Der er dog i tidens løb sket adskillige ændringer. De er dels sket ved udtrykkelige retsfor skrifter, dels ved sædvane.

Med kgl. resolution af 12. juni 1992 er der autoriseret nye ritualer for dåb, nadver i hjemmet, skriftemål, vielse (bryllup), kirkelig velsignelse af borgerligt indgået ægteskab, jordpåkastelse og kirkeindvielse.

Med virkning fra 1. søndag i advent 1992 er der autoriseret ny Gudstjenesteordning for Den Danske Folkekirke (Den Danske Alterbog).

5.1.2 Regulering af kirkens indre anliggender efter grundloven

Ritualer for kirkelige handlinger hører sammen med gudstjenesteordningen, bibeloversættelse og salmebog til det, der ofte betegnes som indre kirkelige anliggender. Til de indre kirkelige anliggender regnes også tilsynet med de specifikt gejstlige dele af præsternes embedsførelse i form af forkyndelse og forvaltning af sakramenterne.

Juridisk er det ikke muligt at sondre mellem kirkens ydre og indre anliggender. Det udelukker imidlertid ikke, at begrebet indre kirkelige anliggender i nogle henseender kan have betydning.

Folkekirken har ikke noget organ - fx en synode - der repræsenterer folkekirken som sådan eller har besluttende myndighed eller vetoret i forhold til Folketingets eller regeringens beslutninger. Folketinget og regeringen er derfor folkekirkens øverste beslutningsorganer.

Spørgsmålet er så, om regeringens og Folketingets kompetence gælder i alle folkekirkelige forhold, eller om der er nogle områder, hvor den politiske kompetence er begrænset. Eller med andre ord: Har rent kirkelige instanser delvis eller helt kompetence i forhold til indre kirkelige anliggender?

Folketingets adgang til at vedtage love om kirkelige anliggender er alene begrænset af udtrykkelige og klart normative grundlovsbestemmelser som fx grundlovens § 4, som fastslår, at det er den evangelisk-lutherske kirke, der er den danske folkekirke. Den bestemmelse har den konsekvens, at Folketinget ikke kan lovgive om folkekirkens forhold på en måde, der er i strid med den grundlæggende evangelisk-lutherske bekendelse.

I grundlovens § 66 er det bestemt, at "folkekirkens forfatning ordnes ved lov". Intentionen med denne formulering var, at der skulle udarbejdes en samlet forfatning for folkekirken, som bl.a. kunne give repræsentanter for kirken en eller anden form for medbestemmelse om folkekirkens forhold. Der er imidlertid aldrig blevet vedtaget en sådan forfatning. Bestemmelsen har derfor i dag næppe andet indhold, end at folkekirkens forhold er et lovgivningsanliggende - også for så vidt angår forhold, der kan betegnes som indre kirkelige anliggender.

I praksis *har* lovgivningsmagten da også fastsat regler om forhold, der kan falde ind under begrebet indre kirkelige anliggender. Et tidligt eksempel er den såkaldte "Lex Vaalse" fra 1917, hvorefter en sognepræst blev indsat i et embede uden kollats fra biskoppen, og hvor tilsynet med præsten for så vidt angik præsteembedet, sakramenternes forvaltning og sjælesorgen blev overført fra biskoppen til kirkeministeren. Lovgivningen fra 1947 om kvinders adgang til at søge præstestilling og om adgang for biskopper til fritagelse i visse tilfælde for at føre tilsyn med en menighed og dennes præst er et andet eksempel.

Lovgivningsmagten har imidlertid vist betydelig tilbageholdenhed over for at tage stilling til indre kirkelige anliggender. Derfor har Folketinget fx aldrig beskæftiget sig med liturgiske spørgsmål - altså gudstjenesternes ordning m.v.

Det er siden 1849 blevet overladt til *regeringen, dvs. kirkeministeren*, at stå for reguleringen af de indre kirkelige anliggender i det omfang, det er nødvendigt at regulere dem.

Reguleringen sker gennem kongelige anordninger eller resolutioner, der udstedes efter kirkeministerens indstilling og på kirkeministerens ansvar. Kirkeministeren kan altså uden at inddrage Folketinget udstede bindende retsregler om kirkelige anliggender.

Dette sker i kraft af en forfatningssædvane, der går tilbage til overgangen fra enevælde til demokratiske forfatningsforhold i 1849. Denne retssædvane har ikke grundlovskraft.

Folketinget kan derfor til enhver tid vælge at fastsætte egentlige lovregler på et givent område. Forfatningssædvanen er speciel for det kirkelige område, og retstilstanden ville have været anderledes, hvis der var blevet lovgivet generelt på området i forbindelse med grundloven i 1849 eller senere.

Som eksempler på den retlige regulering i medfør af den nævnte retssædvane kan nævnes, at der ved kongelig resolution er autoriseret bibeloversættelser, salmebog og ritualer for dåb, nadver i hjemmet, vielse og jordpåkastelse samt for bispevielse, kirkeindvielse, præstevielse og provsteindsættelse. Der er også ved kongelig anordning fastsat bestemmelser om dåb, konfirmation og indledende konfirmationsforberedelse (minikonfirmander).

Kirkeministeren har altså kompetence til retligt at regulere anliggender, der sædvanligvis betragtes som indre kirkelige. Det er endda fra lovgivningsmagtens side en klar forudsætning, at ministeren gør brug af sin kompetence. Det skyldes, at en retlig regulering på de nævnte områder er nødvendig, for at folkekirken kan fungere, og at Folketinget som nævnt hidtil har afstået fra selv at lovgive på disse områder.

Kirkeministeren har således formelt kompetencen til selv at regulere de indre anliggender ved at forelægge anordninger m.v. til Dronningens underskrift. Der er ikke nogen kirkelig instans - fx en særligt udpeget biskop, biskopperne i fællesskab eller andre - som har et retskrav på at medvirke ved udformningen af regler på disse områder, eller som selv kan producere, ændre eller dispensere fra egentlige retsregler.

De skiftende kirkeministre har imidlertid siden 1849 generelt vist stor skønsomhed og været tilbageholdende med at regulere disse anliggender. Kirkeministerens kompetence til at udstede anordninger på disse områder udøves derfor på grundlag af indstillinger eller rådgivning fra bl.a. teologisk sagkyndige. Det kan fx være rådgivning i form af betænkninger fra udvalg, arbejdsgrupper eller kommissioner. Og det kan være rådgivning i form af indstillinger fra biskopperne.

5.1.3 Autoriseret ritual contra vejledende ordning

Som beskrevet ovenfor er gudstjenesteordningen og ritualerne for de centrale kirkelige handlinger som dåb, vielse og jordpåkastelse siden kirkeordinansen blevet fastsat ved kongeligt udstedte forordninger. Dette har siden grundloven haft hjemmel i en retssædvane.

Ritualbogen fra 1992 indeholder herudover en række vejledende ordninger, som ikke er autoriserede. De vejledende ordninger er udtryk for biskoppernes fortolkning og vejledning som tilsynsførere om rammerne for de pågældende handlinger.

Der er i dag vejledende ordninger for:

- begravelse
- urnenedsættelse
- præsteindsættelse
- kirkegårdsindvielse
- kapelindvielse.

Vielsesceremonien er som nævnt omtalt i både kirkeordinansen og i kirkeritualet fra 1685, og der er sket autorisation af vielsesritualer ved kgl. resolution af 22. marts 1897, 18. juli 1912 og ved kgl. resolution af 12. juni 1992.

Vielsesritualet skal ses i sammenhæng med ægteskabslovens bestemmelser.

Ægteskabsloven²³ indeholder bestemmelser om, at vielsen skal foregå i overværelse af mindst to vidner, og at parterne ved samtidigt møde på spørgsmål af vielsesmyndigheden skal erklære at ville ægte hinanden og derpå af denne forkyndes at være ægtefolk.

Nærmere regler om fremgangsmåden ved vielse i folkekirken fastsættes af kirkeministeren²⁴.

Tilsvarende bestemmelser fandtes i 1922-ægteskabsloven²⁵.

Af kgl. anordning af 22. december 1922 angående kirkelige vielser i folkekirken m.v.²⁶ fremgik det således, at vielsen skulle ske i overensstemmelse med et af de til enhver tid autoriserede ritualer for vielse i folkekirken. Tilsvarende bestemmelse findes i den nu-gældende bekendtgørelse om kirkelig vielse indenfor folkekirken²⁷.

Vielsesritualet indeholder tilspørgslen og forkyndelsen og regulerer i øvrigt den kirkelige vielseshandlings forløb.

Den bemyndigelse, som ægteskabsloven giver kirkeministeren til at fastsætte nærmere regler om fremgangsmåden for vielser, er udtryk for, at lovgivningsmagten har ønsket, at der skal være en mere detaljeret regulering af vielseshandlingen end den, der er fastlagt i ægteskabsloven. Lovgivningsmagten har med andre ord ikke ment, at det var tilstrækkeligt, at det af loven fremgår, at vielsen skal ske i overværelse af to vidner, at parterne skal møde samtidig og på spørgsmål fra vielsesmyndigheden erklære at ville ægte hinanden og derpå forkyndes at være ægtefolk.

Samtidig har lovgivningsmagten ved den valgte opdeling i lovgivning, administrative forskrifter og autoriseret ritual respekteret, at netop opbygningen af den kirkelige handling med hilsen, indledende bøn og læsning, tale, forbøn, fadervor, slutkollekt og velsignelse samt salmer er centrale forhold for folkekirken, som lovgivningsmagten har villet afstå fra at blande sig i.

Fastlæggelse af fremgangsmåden ved vielse er derfor i overensstemmelse med den før omtalte retssædvane bl.a. sket gennem autorisation af vielsesritualet.

5.2 Udvalgets overvejelser

5.2.1 Kirkelig velsignelse af partnerskab

Som beskrevet i afsnit 4.6.1 finder ni af udvalgets medlemmer (Peter Skov-Jakobsen, Inge Lise Pedersen, Erling Christiansen, Lisbet Müller, Kirsten Busch Nielsen, Benedicte Præstholt, Karsten Nissen, Susanne Møller og Kresten Drejergaard), at der skal indføres et autoriseret ritual for kirkelig velsignelse af partnerskab.

Et autoriseret ritual for kirkelig velsignelse af partnerskab vil indebære, at medlemmer af folkekirken får ret til at få foretaget en sådan velsignelse i deres sognekirke, og at der efterfølgende udstedes en attest for den kirkelige velsignelse.

De ni medlemmer finder, at der i et ritual kan lægges vægt på samliv som kærlighed og følgeskab. Det sker på grundlag af den opfattelse, at registreret partnerskab er baseret på parternes indbyrdes kærlighed og gensidige forpligtethed og trofasthed. Det er udtryk

²³ Ægteskabslovens § 20, stk. 1 - 2.

²⁴ Ægteskabslovens § 20, stk. 3.

²⁵ 1922-ægteskabslovens § 36.

²⁶ Anordningens § 4, stk. 1.

²⁷ Bekendtgørelsens § 3, stk. 3.

for en ansvarlig forvaltning af den homoseksuelle seksualitet og rammen om familien bestående af partnerne og eventuelle børn. Samtidig er både ægteskab og partnerskab i vores kristne kultur knyttet til troen på Gud som den, der giver, opretholder og fuldender kærligheden. Begge kan ses som et billede på den kristne forestilling om at leve i forventning og dele alt i kærlighed til Gud og hinanden.

De ni medlemmer foreslår et ritual for kirkelig velsignelse af partnerskab, der følger den grundstruktur, som har været i danske vielsesritualer lige fra Martin Luthers vejledende ritual af 1529 indtil det vielsesritual, der blev autoriseret i 1992. Denne grundstruktur blev også anvendt i det første danske ritual til brug ved kirkelig velsignelse af borgerligt indgået ægteskab. Det første ritual blev autoriseret i 1938.

Det foreslåede forløb af velsignelseshandlingen er: Præludium - Salme - Indledningskollekt - Tale - Erklæring - Tilspørgsel (som kan udelades) - Forbøn - Fadervor - Salme - Læsning - Afslutningskollekt - Velsignelse - Salme - Postludium.

De ni medlemmer foreslår, at ritualet kun autoriseres for så vidt angår erklæring, Fadervor og velsignelsen.

De ni medlemmer anbefaler, at der nedsættes en mindre arbejdsgruppe med liturgisk kyndige medlemmer til at udarbejde forslag til bønner samt forslag til, hvilke tekster fra Bibelen der kan læses. Da sådanne forslag ikke foreslås autoriseret, vil det stå den enkelte præst frit for at anvende andre bønner og tekster.

Ritualforslaget findes som bilag 3 i denne rapport.

Tre medlemmer (Christian Mejdahl, Claus Thomas Nielsen og Jens Ole Christensen) kan med forskellige begrundelser ikke tilslutte sig, at der autoriseres et ritual for kirkelig velsignelse af registreret partnerskab. De kan derfor heller ikke tilslutte sig ovenstående forslag til et ritual. De tre medlemmer synspunkt er uddybet i afsnit 4.6.1. og 4.6.2.

5.2.2 Ritual for indgåelse af partnerskab ved en kirkelig handling

Som beskrevet i afsnit 4.7 finder seks medlemmer i udvalget (Peter Skov-Jakobsen, Inge Lise Pedersen, Erling Christiansen, Lisbet Müller, Kirsten Busch Nielsen og Benedicte Præstholm), at der bør etableres en ordning, som gør det muligt for to personer af samme køn, der ønsker at indgå et juridisk forpligtende livsfællesskab, at indgå dette ved en kirkelig handling.

Et ritual for indgåelse af partnerskab i folkekirken må ses i sammenhæng med lovgivningen om registreret partnerskab. Det skal derfor være et helt eller delvist autoriseret ritual.

Et autoriseret ritual for indgåelse af partnerskab i folkekirken kan, ligesom det eksisterende vielsesritual, omfatte hele handlingens forløb. Et autoriseret ritual kan også være afgrænset til det, der er nødvendigt i forhold til den juridiske virkning af indgåelsen af partnerskab. Det vil sige, at et autoriseret ritual som minimum må indeholde tilspørgsel og forkyndelse. Et autoriseret ritual, som kun indeholder det, der som minimum er nødvendigt, kan være kombineret med en eller flere vejledende ordninger for den øvrige del af den kirkelige handling, herunder handlingens opbygning, forslag til bønner og tekstlæsninger m.v.

De seks medlemmer finder, at der i et ritual kan lægges vægt på samliv som kærlighed og følgeskab. Det sker på grundlag af den opfattelse, at registreret partnerskab er baseret på partnernes indbyrdes kærlighed og gensidige forpligtethed og trofasthed. Det er udtryk for en ansvarlig forvaltning af den homoseksuelle seksualitet og rammen om fami-

lien bestående af partnerne og eventuelle børn. Samtidig er både ægteskab og partnerskab i vores kristne kultur knyttet til troen på Gud som den, der giver, opretholder og fuldender kærligheden. Begge kan ses som et billede på den kristne forestilling om at leve i forventning og dele alt i kærlighed til Gud og hinanden.

De seks medlemmer foreslår derfor også, at der autoriseres et ritual for indgåelse af registreret partnerskab ved en kirkelig handling.

De seks medlemmer foreslår et ritual, der følger den grundstruktur, som har været i danske vielsesritualer lige fra Martin Luthers vejledende ritual af 1529 indtil det vielsesritual, der blev autoriseret i 1992, og som har en anden struktur.

Det foreslåede forløb af vielseshandlingen er: Præludium - Salme - Indledningskollekt - Tale - Tilspørgsel og forkyndelse - Forbøn - Fadervor - Salme - Læsning - Afslutningskollekt - Velsignelse - Salme - Postludium.

De seks medlemmer foreslår, at ritualet kun autoriseres for så vidt angår tilspørgsel og forkyndelse, Fadervor og velsignelsen.

De seks medlemmer foreslår, at der nedsættes en mindre arbejdsgruppe med liturgisk kyndige medlemmer til at udarbejde forslag til bønner samt forslag til, hvilke tekster fra Bibelen der kan læses. Da sådanne forslag ikke foreslås autoriseret, vil det stå den enkelte præst frit for at anvende andre bønner og tekster.

Ritualforslaget findes som bilag 4 i denne rapport.

Seks medlemmer af udvalget (Karsten Nissen, Susanne Møller, Christian Mejdahl, Jens Ole Christensen, Kresten Drejergaard og Claus Thomas Nielsen) finder - til dels med forskellige begrundelser - at det vil være forkert at åbne for indgåelse af partnerskab ved en kirkelig handling. De kan derfor heller ikke tilslutte sig ovenstående forslag til ritual. De seks medlemmers synspunkter er uddybet i afsnit 4.7.

5.2.3 Ritualers placering i ritualbogen

Ritualbogen er udgivet i 1994 af Det kgl. Vajsenhus' Forlag. Den indledes med forord af de daværende biskopper, som bl.a. i forordet konstaterer, at dens indhold i alt væsentligt modsvarer "Vejledning i Den danske Folkekirkes Gudstjenesteordning med de autoriserede ritualer", som i 1949 og 1955 blev udgivet ved biskoppernes foranstaltning.

Ritualbogen indeholder den autoriserede højmesseordning og de i 1992 autoriserede ritualer for dåb, nadver, skriftemål, konfirmation, vielse, jordpåkastelse, præstevielse, provsteindsættelse, bispevielse og kirkeindvielse.

Ritualbogen indeholder desuden vejledende ordninger for begravelse, urnenedsættelse, præsteindsættelse, kirkegårdsindvielse og kapelindvielse.

Ritualbogen er derfor næst efter Bibelen, Alterbogen og Den Danske Salmebog den væsentligste bog til brug ved gudstjenester og kirkelige handlinger i folkekirken, og den skal findes i enhver kirke. En del af ritualbogens indhold er også gengivet i Den Danske Salmebog.

I den offentlige debat om eventuel indførelse af et ritual til brug ved velsignelse eller indgåelse af partnerskab i kirken er der af flere givet udtryk for markant modstand mod, at sådanne ritualer skal stå i en ritualbog, der findes på alteret i enhver kirke.

Modstanden er begrundet med, at der er hersker dyb uenighed om, hvorvidt sådanne ritualer vil være i overensstemmelse med Bibelen og kristen ægteskabsforståelse. En

sådan uenighed eksisterer ikke i forhold til de ritualer, som i dag findes i ritualbogen. Der er ingen af disse ritualer, som anses for at være i strid med Bibelen og bekendelsesgrundlaget. Der er alene uenighed om, i hvilke situationer nogle af ritualerne kan og bør anvendes.

Udvalget har derfor drøftet, om det i forbindelse med ritualer for kirkelig velsignelse af partnerskab og for indgåelse af partnerskab kan og bør markeres særskilt, at der i kirken er grundlæggende uenighed om selve eksistensen af sådanne ritualer.

Udvalget har videre drøftet, om de eventuelle ritualer for velsignelse af partnerskab og indgåelse af partnerskab alene skal bringes i et tillæg til ritualbogen, eller om de kan indgå i ritualbogen på linie med andre autoriserede ritualer og de forskellige vejledende ordninger, som allerede indgår i ritualbogen.

Udvalget mener, at der i folkekirken skal være plads for uenighed om selve eksistensen af ritualer for henholdsvis velsignelse og indgåelse af partnerskab.

Et enigt udvalg mener, at det bør fremgå af ritualbogen, at der er givet plads for denne uenighed, og foreslår derfor den - utraditionelle - løsning, at uenigheden omtales i ritualbogen. Det kan ske ved, at der i ritualbogens præambel til et sådant ritual/sådanne ritualer, uanset hvor de(t) placeres, indføres følgende passus:

"Præster, der af samvittighedsgrunde ikke ønsker at anvende dette ritual, fordi de finder det uforeneligt med kristen ægteskabsforståelse, er fritaget fra at bruge det."

10 medlemmer (Peter Skov-Jakobsen, Inge Lise Pedersen, Erling Christiansen, Lisbet Müller, Kirsten Busch Nielsen, Benedicte Præstholt, Karsten Nissen, Susanne Møller, Kresten Drejergaard og Jens Ole Christensen) foretrækker, at ritualet/ritualerne med en sådan præambel optages i ritualbogen.

To medlemmer (Christian Mejdahl og Claus Thomas Nielsen) finder det vigtigt, at ritualet/ritualerne ikke optages i ritualbogen, men alene i et særligt tillæg, samtidig med at de(t) indledes med den nævnte præambel.

Claus Thomas Nielsen peger i den forbindelse på, at en placering i ritualbogen kan give anledning til et langvarigt ritualbogs- og salmebogsskisma. Ligeledes kan det skubbe eksempelvis en række evangelikale valg- og frimenigheder yderligere bort fra folkekirken. Han skønner, at det vil have væsentligt mindre konsekvenser, hvis et ritual findes i biskoppernes skuffe eller i et særligt tillæg. Der vil være en helt unødigt provokation af modstanderne at indplacere det i ritualbogen.

En samlet redegørelse for Claus Thomas Nielsens synspunkter findes som bilag 2 i denne rapport.

5.3 Udvalgets anbefalinger

Ni medlemmer af udvalget (Peter Skov-Jakobsen, Inge Lise Pedersen, Erling Christiansen, Lisbet Müller, Kirsten Busch Nielsen, Benedicte Præstholt, Karsten Nissen, Susanne Møller og Kresten Drejergaard) anbefaler, at der autoriseres et ritual for kirkelig velsignelse af partnerskab. De anbefaler, at ritualet kun autoriseres for så vidt angår erklæring, Fadervor og velsignelsen, mens den øvrige del af ritualet skal være vejledende.

De ni medlemmer foreslår, at der nedsættes en mindre arbejdsgruppe med liturgisk kundige medlemmer til at udarbejde forslag til bønner samt forslag til, hvilke tekster fra

Bibelen der kan læses. Da sådanne forslag ikke foreslås autoriseret, vil det stå den enkelte præst frit at anvende andre bønner og tekster.

Seks medlemmer af udvalget (Peter Skov-Jakobsen, Inge Lise Pedersen, Erling Christensen, Lisbet Müller, Kirsten Busch Nielsen og Benedicte Præstholm) anbefaler, at der desuden autoriseres et ritual for indgåelse af partnerskab ved en kirkelig handling. De anbefaler, at ritualet kun autoriseres for så vidt angår tilspørgsel og forkyndelse, Fader- vor og velsignelsen, mens den øvrige del af ritualet skal være vejledende.

De seks medlemmer foreslår, at der nedsættes en mindre arbejdsgruppe med liturgisk kyndige medlemmer til at udarbejde forslag til bønner samt forslag til, hvilke tekster fra Bibelen der kan læses. Da sådanne forslag ikke foreslås autoriseret, vil det stå den enkelte præst frit at anvende andre bønner og tekster.

Et enigt udvalg anbefaler, at ritualet / ritualerne indledes med en præambel med følgende ordlyd:

"Præster, der af samvittighedsgrunde ikke ønsker at anvende dette ritual, fordi de finder det uforeneligt med kristen ægteskabsforståelse, er fritaget fra at bruge det."

10 af udvalgets medlemmer (Peter Skov-Jakobsen, Inge Lise Pedersen, Erling Christensen, Lisbet Müller, Kirsten Busch Nielsen, Benedicte Præstholm, Karsten Nissen, Susanne Møller, Kresten Drejergaard og Jens Ole Christensen) anbefaler, at ritualet / ritualerne med en sådan præambel indgår i ritualbogen sammen med øvrige autoriserede ritualer samt vejledende ordninger.

To medlemmer (Christian Mejdahl og Claus Thomas Nielsen) anbefaler, at ritualet / ritualerne henvises til et tillæg til ritualbogen, samtidig med at de(t) indledes med den nævnte præambel.

Claus Thomas Nielsen peger i den forbindelse på, at en placering i ritualbogen kan give anledning til et langvarigt ritualbogs- og salmebogsskisma. Han skønner, at det vil have væsentligt mindre konsekvenser, hvis et ritual findes i biskoppernes skuffe eller i et særligt tillæg. Der vil være en helt unødigt provokation af modstanderne at indplacere det i ritualbogen.

En samlet redegørelse for Claus Thomas Niensens synspunkter findes som bilag 2 i denne rapport.

6 Frihedsrettigheder

Udvalget er blevet bedt om at tage stilling til følgende spørgsmål:

Hvordan sikrer man, at præster, som af samvittighedsgrunde ikke kan medvirke ved indgåelse af registreret partnerskab i kirken, har frihed til at sige nej hertil?

I det følgende beskrives først den gældende ret. Dels i forhold til folkekirkemedlemmers ret til kirkelig betjening. Dels i forhold til præsters muligheder for at nægte at vie fra-skilte.

Dernæst gøres der rede for udvalgets overvejelser, om - og i givet fald hvordan - præster skal sikres ret til at afvise at medvirke ved handlinger, hvor partnerskab indgås i kirken, eller hvor der foretages kirkelig velsignelse af partnerskab.

Udvalget har også fundet det relevant at overveje, om det vil være ønskeligt og nødvendigt at indføre frihedsrettigheder for andre end præster, hvis det bliver muligt, at partnerskab kan indgås i kirken, eller hvis det bliver muligt at foretage kirkelig velsignelse af partnerskab efter et autoriseret ritual.

Udvalget har desuden drøftet, om præster, som afviser at medvirke til indgåelse eller kirkelig velsignelse af partnerskab, skal have mulighed for at komme under tilsyn af en biskop, som deler deres holdning

Sidst i kapitlet opsummeres udvalgets anbefalinger.

6.1 Folkekirkemedlemmers ret til kirkelig betjening

Et medlem af folkekirken har ret til kirkelig betjening af præsten eller præsterne for den menighed, som medlemmet hører til. Det er bestemt i § 6, stk. 1, i lov om medlemskab af folkekirken, kirkelig betjening og sognebåndsløsning²⁸.

Retten til kirkelig betjening betyder, at et medlem af folkekirken har ret til at få foretaget kirkelige handlinger som dåb, konfirmation, vielse, kirkelig velsignelse af borgerligt indgået ægteskab eller begravelse/bisættelse. Endvidere skal præsten yde sjælesorg til et medlem, som ønsker det.

Medlemmer af folkekirken hører som hovedregel til menigheden i det sogn, hvor de bor. Det er derfor som hovedregel i det sogn, de har ret til kirkelig betjening. Medlemmer af folkekirken, der har løst sognebånd til en præst i et andet sogn, har ret til kirkelig betjening af denne præst. Medlemmer af folkekirken, som bor i udlandet, har ret til kirkelig betjening ved en præst i det sogn, hvor medlemmet senest har boet i Danmark.

Herudover har der i mange år i den kirkelige lovgivning været en bestemmelse, som giver medlemmer af folkekirken ret til kirkelig betjening i en anden kirke end den i bopæls sognet, hvis de har en særlig tilknytning til den anden kirke.

Denne bestemmelse blev præciseret ved en ændring af loven i 2009.

Det er således nu i medlemskabslovens § 7, stk. 1, bestemt, at der foreligger særlig tilknytning til en sognemenighed og dens kirke, hvis 1) medlemmet tidligere har boet i sognet, 2) har nære pårørende, der bor i sognet, eller 3) for så vidt angår begravelse eller bisættelse, har forældre, ægtefælle eller børn, der er begravet på en kirkegård i det på-

²⁸ Lovbekendtgørelse nr. 572 af 17. juni 2009

gældende sogn. Der kan også være tale om særlig tilknytning i andre tilfælde, men det afgøres i så fald ved en konkret vurdering.

Det blev i bemærkningerne til lovforslaget understreget, at præsten i det sogn, som medlemmet har særlig tilknytning til, har pligt til at yde den kirkelige betjening.

Det skal tilføjes, at en præst altid har mulighed for at yde kirkelig betjening til medlemmer af folkekirken, uanset om de bor i sognet eller ej, og uanset om de har særlig tilknytning til sognet eller ej.

Det er i øvrigt i § 9, stk. 1, i lov om bestyrelse og brug af folkekirkens kirker m.m.²⁹ bestemt, at et medlem af folkekirken har ret til at få kirken i bopælssognet stillet til rådighed til en kirkelig handling ved en præst i folkekirken, som ikke er ansat ved den pågældende kirke. Et medlem af folkekirken har også ret til at få kirken i bopælssognet stillet til rådighed for en vielse ved en præst for en evangelisk-luthersk frimenighed.

Medlemmernes ret til at få kirken stillet til rådighed til en kirkelig handling indebærer, at et menighedsråd ikke kan modsætte sig, at der fx foretages vielse af fraskilte i kirken.

6.2 Præsters mulighed for at nægte at vie fraskilte

En præst i folkekirken har som hovedregel pligt til at yde kirkelig betjening til alle medlemmer af folkekirken, der bor i sognet.

Med ægteskabsloven af 1922³⁰ blev der indført en generel adgang til borgerlig vielse, mens folkekirkens medlemmer indtil da havde været henvist til at blive kirkeligt viet.

Der blev desuden givet adgang til, at ægtefæller kunne få et borgerligt indgået ægteskab kirkeligt velsignet efter aftale med en præst i folkekirken. Kirkelig velsignelse skulle ske efter et autoriseret ritual. Et særskilt ritual for kirkelig velsignelse blev dog først autoriseret i 1938. Indtil da anvendtes vielsesritualet med de nødvendige sproglige ændringer.

I ægteskabsloven af 1922 blev det præciseret, hvornår en præst har pligt til at foretage en vielse. Det skete i lovens § 30, stk. 3, der lød:

"Stk. 3. En Præst i Folkekirken er kun pligtig at foretage en Vielse, saafremt begge Brudfolkene hører til Folkekirken, og en af dem derhos er Medlem af hans Menighed. Præsten kan dog nægte at vie en fraskilt. Mener han i øvrigt af religiøse Grunde ikke at kunne eller burde foretage en Vielse, skal han forelægge Biskoppen Sagen; denne afgør da efter en Undersøgelse af samtlige Sagens Omstændigheder, om den paagældende Præst bør fritages for at foretage Vielsen."

I et cirkulære fra Kirkeministeriet³¹ blev det præciseret, at præsters pligt i forhold til at foretage kirkelig velsignelse af borgerligt viede var afgrænset på samme måde som pligten til at foretage vielser.

I 1969 blev der vedtaget en ny ægteskabslov³², som trådte i kraft den 1. januar 1970. I denne lovs § 16 er det bestemt, at kirkelig vielse kan ske i folkekirken, når en af parterne hører til folkekirken. Og det er i § 17 bestemt, at "Kirkelig vielse inden for folkekir-

²⁹ Lovbekendtgørelse nr. 582 af 27. maj 2010

³⁰ Lov om ægteskabs indgåelse og opløsning af 30. juni 1922

³¹ Kirkeministeriets cirkulære af 22. december 1922 angående ægteskabs indgåelse ved kirkelig vielse m.m.

³² Lov nr. 256 af 4. juni 1969 om ægteskabs indgåelse og opløsning - jf. lovbekendtgørelse nr. 38 af 15. januar 2007 om ægteskabs indgåelse og opløsning med senere ændringer.

ken foretages af dennes præster. Kirkeministeren fastsætter regler om, hvilke præster i folkekirken der kan foretage vielser, og i hvilke tilfælde de har pligt hertil."

Disse regler har Kirkeministeriet fastsat i bekendtgørelse om vielse inden for folkekirken³³.

Bestemmelsen i 1922-lovens § 30, stk. 3, blev i 1969 videreført i bekendtgørelsens § 2, stk. 5, der lyder:

"Stk. 5. En præst har kun pligt til at foretage en vielse, såfremt begge parter hører til folkekirken, og en af dem er medlem af hans menighed. Præsten kan dog nægte at vie en fraskilt. Mener han i øvrigt af religiøse grunde ikke at kunne eller burde foretage en vielse, skal han forelægge biskoppen sagen. Denne afgør da, om præsten bør fritages for at foretage vielsen."

I bekendtgørelsens § 5, stk. 2, 2. pkt., er det fastsat, at "En præst har kun pligt til at meddele kirkelig velsignelse, såfremt han ville have haft pligt til at vie parterne".

Når en præst nægter at vie et par med den begrundelse, at den ene eller begge er fraskilt, kan parret selv henvende sig til en anden præst. Hvis parret ikke selv kan få en anden præst til at foretage vielsen, må provst eller biskop være behjælpelig med at finde en præst, der er villig til det.

6.3 Udvalgets overvejelser

I det følgende gøres der rede for udvalgets overvejelser om

- fritagelse af præster
- eventuel fritagelse af andre
- gejstligt tilsyn

6.3.1 Fritagelse af præster

Ligesom der blandt præster er forskellige opfattelser af, hvorvidt fraskiltes nye ægteskab er i strid med Bibelen og folkekirkens bekendelsesgrundlag i øvrigt, så er der blandt præster forskellige opfattelser af, hvorvidt homoseksuelt samliv kan accepteres inden for de rammer, som sættes af Bibelen og folkekirkens bekendelsesgrundlag i øvrigt.

Den teologiske opfattelse, at fraskiltes nye ægteskab er i strid med Bibelen og bekendelsen, har siden 1922 været anset for legitim i folkekirken i og med, at lovgivningen har givet præster ret til at nægte vielse af fraskilte.

Det må efter udvalgets opfattelse tilsvarende være legitimt for præster i folkekirken at have den opfattelse, at homoseksuelt samliv ikke er i overensstemmelse med Bibelen og bekendelsen.

Udvalgets medlemmer er derfor enige om, at præster, som har den teologiske opfattelse, skal sikres ret til at nægte at medvirke til indgåelse af partnerskab ved en kirkelig handling, og at præster desuden skal sikres ret til at nægte at medvirke til kirkelig velsignelse af partnerskab.

---

³³ Bekendtgørelse nr. 547 af 15. december 1969 om vielse inden for folkekirken

Udvalget anser dette for en konsekvent videreførelse af den frihedslinie i den kirkelige lovgivning, som har betydet, at en præst siden 1922 har haft ret til at nægte at vie fraskilte, hvis det er i strid med præstens teologiske holdning. Det er desuden en konsekvent videreførelse af, at biskoppen siden 1922 har kunnet fritage en præst for at foretage en vielse, som præsten af religiøse grunde ikke mener at kunne foretage.

En bestemmelse om fritagelse kan, som det var tilfældet i perioden 1922-1969, være fastlagt ved lov. Eller den kan, som tilfældet har været siden ægteskabsloven af 1969, være fastlagt i en bekendtgørelse, som udstedes af kirkeministeren på grundlag af en bemyndigelse i loven.

Udvalget anbefaler, at fritagelsesbestemmelsen fastsættes ved lov og ikke ved bekendtgørelse. Det vil efter udvalgets vurdering være en klar markering af, at lovgiverne opfatter en teologisk begrundet afvisning af homoseksuelt samliv som et legitimt synspunkt inden for folkekirkens bekendelsesgrundlag.

Fritagelsesbestemmelsen kan indsættes i "Kapitel 3 Medlemmers ret til kirkelig betjening" i lov om medlemskab af folkekirken, kirkelig betjening og sognebåndsløsning.

Fritagelsesbestemmelsen kan formuleres således:

"§ 7a. En præst har kun pligt til at foretage en vielse eller medvirke ved indgåelse af partnerskab, såfremt begge parter hører til folkekirken, og en af dem er medlem af præstens menighed.

Stk. 2. En præst kan dog nægte at vie en fraskilt eller at medvirke ved indgåelse af partnerskab mellem to personer af samme køn. En præst kan desuden nægte at medvirke til kirkelig velsignelse af borgerligt stiftet ægteskab, hvis en eller begge parter er fraskilt. En præst kan også nægte at medvirke til kirkelig velsignelse af partnerskab mellem to personer af samme køn.

Stk. 3. Mener en præst i øvrigt af teologiske grunde ikke at kunne eller burde foretage en vielse eller medvirke ved indgåelse af partnerskab, skal præsten forelægge biskoppen sagen. Denne afgør da, om præsten bør fritages."

6.3.2 Eventuel fritagelse af kirkefunktionærer eller andre

Udvalget har overvejet, om kirkefunktionærer - kordegne, organister, kirketjenere m.fl. - i lighed med præster skal have ret til at nægte at medvirke ved kirkelige handlinger som indgåelse af partnerskab og kirkelig velsignelse af partnerskab.

Kirkefunktionærer har ikke som præster ret til at nægte at medvirke ved vielse af fraskilte.

Det er under udvalgets drøftelser blevet oplyst, at der enkelte steder i folkekirken har været tilfælde, hvor kirkefunktionærer er blevet fritaget for at medvirke til bl.a. gudstjenestelig velsignelse af homoseksuelle par.

Udvalget konstaterer, at sådanne fritagelser er sket efter lokal beslutning og på grundlag af arbejdsgiverens ret til at lede og fordele arbejdet, og at denne mulighed fortsat er til stede. Udvalget er i den forbindelse opmærksomt på, at menighedsrådet har en forpligtelse til at sørge for afløsning, hvis præsten ønsker at gennemføre den kirkelige handling, som den faste kirkebetjening er fritaget for.

Flertallets overvejelser

Udvalgets flertal (Peter Skov-Jakobsen, Inge Lise Pedersen, Erling Christiansen, Lisbet Müller, Kirsten Busch Nielsen, Benedicte Præstholm, Karsten Nissen, Susanne Møller, Christian Mejdahl, Kresten Drejergaard og Claus Thomas Nielsen) er af den opfattelse, at der ikke skal indføres en ret for kirkefunktionærer til at nægte at medvirke ved kirkelige handlinger, hverken ved indgåelse af partnerskab, ved kirkelig velsignelse af partnerskab eller ved vielse af fraskilte.

Flertallet anerkender, at kirkefunktionærernes medvirken til afvikling af kirkelige handlinger er væsentlig i forhold til at sikre, at de kirkelige handlinger forløber, som de skal.

Flertallet lægger vægt på, at kirkefunktionærer ikke som præsterne har et gejstligt og læremæssigt ansvar i forhold til udførelsen af de kirkelige handlinger. Der er alene tale om, at kirkefunktionærerne på forskellig vis medvirker til, at handlingerne kan gennemføres, sådan som de er tilrettelagt af præsten på grundlag af ritualer og tradition m.v.

Udvalgets flertal gør desuden opmærksom på, at kirkefunktionærer generelt har pligt til at medvirke ved gudstjenester og kirkelige handlinger, uanset om de deler præstens teologiske opfattelser eller ej.

Endvidere understreger flertallet, at en eller flere kirkefunktionærers holdning til en bestemt kirkelig handling ikke må have indflydelse på, om den kirkelige handling kan gennemføres eller ej. Det bemærkes i den forbindelse, at folkekirkens medlemmer har ret til at få foretaget en kirkelig handling i deres sognekirke, enten ved kirkens egen præst eller ved en anden præst i folkekirken.

Mindretallets overvejelser

Et medlem af udvalget (Jens Ole Christensen) anbefaler, at der ved lovgivning eller cirkulære gives kirkefunktionærer et retskrav på at kunne nægte at deltage i kirkelig velsignelse/kirkelig indgåelse af registreret partnerskab. Han finder det ikke tilstrækkeligt sikret, at det - som hidtil - kan indskrives lokalt i regulativer mv., da disse kan forandres med kort varsel.

Retten skal udformes, så den mest muligt ligner den tilsvarende ret, som sundhedspersonale på forskellige niveauer har i forhold til abortindgreb.

Den relevante paragraf i sundhedsloven lyder:

"§ 102. Læger, sygeplejersker, jordemødre, sygehjælpere og social- og sundhedsassistenter, for hvem det strider mod deres etiske eller religiøse opfattelse at foretage eller medvirke til svangerskabsafbrydelse eller fosterreduktion, skal efter anmodning fritages herfor. Tilsvarende gælder for personer, der er under uddannelse til et af de nævnte erhverv."

Her har alle grupper, så at sige fra top til bund i hierarkiet ret til at nægte deltagelse i selv indgrebet, men ikke til at nægte at deltage i den forudgående og efterfølgende pleje og behandling.

På lignende måde foreslår han, at kordegne, organister og kirketjenere, skal kunne nægte at deltage i selve den kirkelige handling, men kordegnen skal fx kunne pålægges at indføre begivenheden i kirkebogen, kirketjenere at gøre rent før og efter osv.

Baggrunden for forslaget er, at kirken efter indførelse af en vielse/velsignelse af registreret partnerskab vil befinde sig i den ekstraordinære situation, at der findes et ritual

og en kirkelig handling, som dele af kirken ikke finder gyldig. Nogle kirkefunktionærer vil dele denne vurdering.

Synspunkter om brug af sognets kirke

Udvalget har kort drøftet, om det skal være muligt for et menighedsråd at afvise, at handlinger som fx indgåelse og velsignelse af partnerskab foregår i sognets kirke.

Udvalget kan ikke gå ind for det, bl.a. fordi det vil stride mod folkekirkemedlemmers grundlæggende ret til at få foretaget en kirkelig handling i bopælssognets kirke, og fordi det vil sætte spørgsmålstegn ved præstens uafhængighed af menighedsrådet i udøvelsen af den pastorale virksomhed.

6.3.3 Eventuelt alternativt gejstligt tilsyn

En præst er undergivet tilsyn af biskoppen over det stift, hvor præsteembedet hører hjemme. En biskop vælges ved et flertalsvalg, hvor stiftets præster og valgte medlemmer af menighedsråd har stemmeret. Det betyder, at teologiske mindretal blandt præster og menighedsrådsmedlemmer i nogle tilfælde finder, at der er så stor forskel på deres og biskoppens teologiske holdninger, at de ikke kan have den nødvendige tillid til og respekt for biskoppens tilsyn.

Indførelse af mulighed for indgåelse af partnerskab ved en kirkelig handling kan yderligere skærpe modsætningerne mellem nogle præsters og deres biskoppers holdninger. Det kan medføre, at nogle præster vil bestræbe sig på at begrænse fællesskabet og kontakten med biskoppen til det mindst mulige og i stedet benytte sig af andre vejledere.

Udvalget har derfor drøftet, om der kan og bør skabes mulighed for et alternativ til den stedlige biskops gejstlige tilsyn med præster.

Der er i udvalget peget på, at det fx kan ske ved, at der oprettes en eller flere stillinger som vicebiskop, som besættes med præster af nærmere bestemt teologisk observans. Vicebiskoppen (eller vicebiskopperne) kan så føre tilsyn med og være vejleder for præster og menigheder, som har samme teologiske grundholdninger.

Flertallets overvejelser

Udvalgets flertal (Peter Skov-Jakobsen, Inge Lise Pedersen, Erling Christiansen, Lisbet Müller, Kirsten Busch Nielsen, Benedicte Præstholm, Karsten Nissen, Susanne Møller, Christian Mejdahl og Kresten Drejergaard) understreger imidlertid, at bispeembedet må have ansvaret for tilsyn med samtlige præster og menigheder i stiftet. Det indebærer, at biskoppen er forpligtet i forhold til alle præster og menigheder, uanset eventuelle teologiske meningsforskelle.

Udvalgets flertal ønsker derfor at fastholde, at alle præster og menigheder er underlagt den stedlige biskops tilsyn.

Der gøres dog opmærksom på, at § 8 i lov om udnævnelse af biskopper og om stiftsbåndsløsning³⁴ giver mulighed for stiftsbåndsløsning. Bestemmelsen indebærer, at en sognemenighed eller valgmenighed kan slutte sig til en anden biskop, som er villig til at modtage den. Denne biskop overtager da tilsynet med menigheden, for så vidt angår prædikeembedet, sakramenternes forvaltning og sjælesorgen. Beslutning om stifts-

---

³⁴ Lovbekendtgørelse nr. 608 af 6. juni 2007

båndsløsning skal være vedtaget på et menighedsmøde med tre fjerdedele af de afgivne stemmer, og den skal være tiltrådt af menighedens præst eller en af dens præster.

Mindretallets overvejelser

Et medlem (Jens Ole Christensen) bemærker, at den situation, der opstår ved en eventuel indførelse af et ritual, kan gøre behovet for alternativt tilsyn og en bredere repræsentation i bispemøderne aktuelt for dele af kirken.

En mulig løsning er, at der oprettes et eller flere embeder som vicebiskop. Vicebiskoppens opgave skal dels være at ordinere og føre tilsyn med præster og menigheder, som ikke finder sig repræsenteret i det nuværende bispekollegium, og dels være at repræsentere disse grupper synspunkter ved bispemødet.

Når den hidtidige ordning med stiftsbåndsløsning ikke bruges mere, skyldes det formodentlig bl.a., at valgordningen for bispevalg - flertalsvalg i enkeltmandskredse - betyder, at relativt store mindretal i kirken, i hvert fald i perioder, ikke er repræsenteret i bispekollegiet. Det får dels den konsekvens, at der ikke er naturlige muligheder for at løse stiftsbånd, og dels, at der er synspunkter, som ikke er til stede ved bordet, når bispemødets beslutninger og udtalelser vedtages. Bispemødet har ikke nogen officiel kirkeretlig status. Men det har i praksis over de senere årtier bevæget sig bort fra at være et "teselskab" og i retning af at have en officiel kirkeretlig status.

Denne udvikling understreger nødvendigheden af at gennemtænke kirkens styrelse og bispemødets sammensætning.

Ordningen med en eller flere vicebiskopper kunne gennemføres med valgmenighedsloven som model. Et antal præster og menigheder får lov til at oprette et valgstift, og valgstiftets præster og menighedsråd vælger deres biskop.

Et andet medlem (Claus Thomas Nielsen) finder, at den tiltagende læremæssige differentiering af folkekirken kan gøre det relevant at overveje den fremtidige organisering af det kirkelige tilsyn.

6.4 Udvalgets anbefalinger

I det følgende sammenfattes udvalgets anbefalinger vedrørende frihedsrettigheder.

Udvalget anbefaler, at der i lov om medlemskab af folkekirken, kirkelig betjening og sognebåndsløsning indsættes bestemmelse om, at en præst kan nægte at gøre tjeneste ved vielse af fraskilte og til indgåelse af partnerskab mellem to af samme køn. Tilsvarende indsættes bestemmelse om, at en præst kan nægte at gøre tjeneste ved kirkelig velsignelse af borgerligt stiftet ægteskab, hvis den ene af parterne tidligere har været gift, og at en præst kan nægte at gøre tjeneste ved kirkelig velsignelse af partnerskab mellem to af samme køn.

Et medlem (Jens Ole Christensen) anbefaler, at kirkefunktionærer får samme frihed som præster til at nægte at medvirke ved kirkelige handlinger til indgåelse af partnerskab og kirkelig velsignelse af partnerskab.

Han anbefaler endvidere, at der skabes mulighed for etablering af et alternativ til biskoppens tilsyn med præster og menigheder i form af en eller flere stillinger som vicebiskop, der besættes med præster med nærmere bestemte teologiske grundholdninger.

Et medlem (Claus Thomas Nielsen) finder, at den tiltagende læremæssige differentiering af folkekirken kan gøre det relevant at overveje den fremtidige organisering af det kirkelige tilsyn.

Bilag 1

Mindretalsudtalelse af Jens Ole Christensen

Jeg anbefaler hverken et ritual for kirkelig velsignelse eller vielse af registreret partnerskab. På samme måde kan jeg heller ikke støtte biskoppernes udtalelse fra 28. oktober 1997, der er baggrunden for den nuværende praksis. Der er efter min opfattelse ikke plads i kirkens eget grundlag til kirkelig markering af et registreret partnerskab.

Det skyldes en række forhold, som meget entydigt peger i den retning:

For det første er der nogle bibelteologiske grunde. Disse er for mit vedkommende i sig selv udslagsgivende. Kristendommen er en åbenbaringsreligion, og ikke noget vi selv kan tænke os til. Derfor er Den danske Folkekirke bundet til de bibelske skrifter og kirkens lutherske bekendelse, hvilket ikke mindst fremgår af ritualerne for ordination af præster og indvielse af biskopper. De bibelteologiske grunde kan sammenfattes i to punkter:

- Når de undervisende bibelske tekster skal beskrive ægteskab gøres det entydigt som et livslangt forhold mellem én mand og én kvinde. Det gælder både skabelsesberetningen og Jesu undervisning: "Derfor forlader en mand sin far og mor og binder sig til sin hustru, og de to bliver ét kød" (1. Mosebog 2,24 og Mattæus Evangeliet 19,5). Hvis der ikke havde været et eneste negativt udsagn i de bibelske skrifter om homoseksuel praksis, så havde selve denne grundbestemmelse af ægteskab gjort homoseksuel partnerskab til en yderst problematisk størrelse. Selv om rapporten klart adskiller ægteskab fra homoseksuel samliv, kan enhver se, at registreret partnerskab er modelleret over ægteskabet og derfor bevidst forsøger at være et ægteskabslignende forhold. Og selv om ritualer udformes, så de ligger et stykke fra vielsesritualet fra 1992, både hvad angår sprogtone og valg af bibeltekster, så er og bliver de bryllupsritualer. Denne lighed kan ingen sproglige definitioner skrive sig ud af.
- Når de undervisende bibelske tekster omtaler homoseksuel praksis, gøres det entydigt negativt: Som synd (fx 1. Korintierbrev 6,9ff). Dette er for så vidt logisk nok, for synd i bibelsk tænkning er afvigelse fra skabelsen. Synd er ikke bare umoral, men et brud på Guds skabervilje, som afskærer vores vej til Gud. Derfor har alle mennesker brug for tilgivelsen i Kristus. Når kirken velsigner synd, lægger den hindringer i vejen for, at mennesker søger tilgivelse for denne synd. For vi søger kun tilgivelse for det, vi kender som synd. Det er den egentlige ulykke i indførelsen af et ritual: Ritualet hindrer homoseksuelle mennesker i at få en mere holdbar hjælp og sjælesorg fra kirken. En sjælesorg, som kan kaste mennesker ud i hårde personlige kampe, men som peger på Kristus og tilgivelsen hos ham.

Derfor må kirken vise det homoseksuelle menneske - skabt i Guds billede - den respekt og kærlighed, der tilkommer alle mennesker. Uden forskelsbehandling. Den må forkynde evangeliet lige så frit og gratis til det homoseksuelle menneske som til alle andre og kalde til samme uforkortede lydighed mod Guds bud.

På denne baggrund anerkender jeg heller ikke den anvendelse af Den Augsburgske Bekendelses artikel 7, som kommer frem i flertalsteksten. Modsætningen i art. 7 er ikke evangeliet og sakramenternes forvaltning på den ene side og loven på den anden. Modsætningen er evangeliet og sakramenterne på den ene side og de kirkelige ordninger på den anden. Forkyndelsen af loven er en forudsætning for forkyndelsen af evangeliet. Da

Bibelens ord om homoseksuel praksis er en del af loven, er det evangeliets forkyndelse, der bringes i fare, når synd velsignes.

Kirken har derfor ikke noget mandat i sit eget grundlag til at indføre et ritual. Det vil ikke være muligt at udforme et ritual, der indeholder ét eneste bibelcitater, der taler positivt om det samliv, der indstiftes i ritualen.

Derfor vil et ritual være henvist til *udelukkende* at bruge tekster, der taler om kærlighed i andre relationer (heteroseksuelt ægteskab, almindelig menneskelig næstekærlighed eller broderkærlighed i menigheden), og i situationen omfunktionere dem til at handle om homoseksuelt samliv. Sådanne omfunktioneringer findes ganske vist også i det nuværende - og tidligere - ritual; men de anvendes i disse tilfælde i forlængelse af direkte og positive udsagn om ægteskabet mellem mand og kvinde. I dette tilfælde skal omfunktioneringen af tekster foregå i direkte modstrid med tydelige og negative udsagn om homoseksuel praksis. Dette forhold mellem Bibel og ritual gør, at det næppe er muligt at skabe et ritual for homoseksuelt samliv, der ikke er domineret af den "kønsneutrale" ægteskabsteologi. Heller ikke selv om man - som udvalgets flertal - vælger at afvise en "kønsneutral" vielsesordning.

Dernæst er der nogle mere aktuelle kirkelige grunde til at anbefale et nej:

- Graden af uenighed internt i folkekirken på dette punkt er betydelig og dramatisk. I sagerne om kvindelige præster og vielse af fraskilte - som bibelteologisk har lighedspunkter med denne - er der alene uenighed om, i hvilke tilfælde og hvor ofte ritualen skal bruges. Og så har uenigheden om kvindelige præster sat spor i enkelte tekstvalg i ordinationsritualet. I tilfældet med homoseksuelt samliv er der tale om uenighed om selve gyldigheden af ritualen. Uenighed på så ekstremt niveau er aldrig set før ved autorisationen af et ritual i den danske kirke. Den i forvejen hårdt belastede sammenhængskraft i folkekirken vil komme under yderligere pres.
- Den danske folkekirke vil - internationalt set - komme i konflikt med et meget stort antal kirker, især i den tredje verden. Sagen har ført til brud mellem flere af de største afrikanske kirker - bl.a. den lutherske kirke i Tanzania - og den store lutherske kirke i USA, Evangelical Lutheran Church of America. Et lignende brud kan forudses i forholdet til den danske folkekirke og kan i alvorlig grad vanskeliggøre arbejdet for danske missionsselskaber i fx Tanzania.
- Det nuværende ægteskabsritual reflekterer en bibelsk funderet forståelse af ægteskabet, hvor det er en unik og gudvillet skaberordning. Det virker selvmodsigende, hvis der fremover skal autoriseres et ritual, der i realiteten modsiger et eksisterende ritual. Ikke mindst i lyset af, hvor stærkt de skiftende danske ritualer har været bundet til gudstjenestelige traditioner, der kan føres tilbage til oldkirkelige ritualer og gudstjenesteformer,³⁵ er et ritual for kirkelig velsignelse af homoseksuelle par et radikalt brud med traditionen. Det er baggrunden for, at nogle præster får problemer med at bruge en ritualbog, der indeholder ritualer for homoseksuelt samliv, og samtidig fastholde, at de er tro mod deres præsteløfte. I den forbindelse spiller optagelsen af præamblen (kap 5.3.2) en stor rolle for mig. Den er efter mit skøn en nutidig formulering af uenigheden og dens alvor, som på en værdig, ligefrem og holdbar måde sætter bl.a. de præster og menigheder, jeg deler opfattelse med, fri fra ritualen.

Endelig er der et alment kulturelt argument, som i det mindste bør overvejes:

---

³⁵ Olav C Lindegaard : "Den danske alterbogs tilblivelse" Kirkehistoriske Samlinger 2010, s 167ff

- Ægteskabet mellem mand og kvinde har i generationer været en grundsten i vores samfund. Denne grundsten er ad forskellige veje kommet under pres de senere årtier: De meget høje skilsmissetal, de mange papirløse samliv, den almindelige accept i samfundet af uforpligtende sex. At sidestille et samkønnet pars samliv med ægteskabet vil være en yderligere udfordring til det ægteskab, og de samfundsmæssige og kulturelle konsekvenser af det er ikke til at overskue.

Bilag 2

Mindretalsudtalelse af Claus Thomas Nielsen

Høring

Et helt afgørende aspekt ved en evt. ændring af folkekirkens vielsesteologi og vielsespraksis, er spørgsmålet om folkekirkens fremtidige sammenhængskraft.

I disse år går en tiltagende og stærkt fordyrende organisatorisk centralisering og bureaukratisering hånd i hånd med en tiltagende teologisk og læremæssig differentiering og opløsning. Begge dele er med til at underminere samhørighedsfølelsen og rummeligheden i folkekirken.

I den forbindelse vil indførelsen af en helt ny vielsesteologi og vielsespraksis, uden at der er sket en forudgående grundig kirkelig høring og konsensusdannelse, kunne blive den begivenhed, som kommer til at skubbe afgørende til et i forvejen hældende læs.

Ved begyndelsen af udvalgets arbejde foreslog jeg, at vi foranstaltede en 6 uger lang netbaseret høring blandt samtlige præster og menighedsråd i folkekirken. Blandt andet for at få fastslået, hvem der er flertal, og hvem der er mindretal i denne sag. Det var der desværre ikke enighed om i udvalget, men så meget desto vigtigere er det, at der ikke fremsættes et evt. lovforslag, før det via en bred høringsfase har vist sig, om der i folkekirken er et tilstrækkeligt stort flertal af såvel menighedsrådsmedlemmer som præster, der støtter ændringerne.

Ønsker folketinget, inden der er skabt den nødvendige brede konsensus i folkekirken, gennem lovgivning at give alle trossamfund frihed til at foretage vielser af homoseksuelle par, vil jeg derfor meget anbefale, at man i bemærkningerne til loven gør det klart, at det (foreløbig) ikke betyder nogen ændring i folkekirkens hidtidige praksis.

Tillæg til ritualbog

Det mest positive ved udvalgsrapporten er, at udvalget enstemmigt anbefaler, at hvis der indføres et nyt ritual (som ingen begrundelse har i hverken skrift eller tradition), så skal det overalt følges af en præambel, der ved sin tilstedeværelse understreger, at ritualet ikke, som folkekirkens øvrige ritualer, har en fælles bekendelseskarakter.

Alligevel finder jeg det afgørende, at et evt. ritual placeres i et tillæg til ritualbogen. Man må respektere, at spørgsmålet for en del menigheder og præster i folkekirken er så afgørende, at en placering i ritualbogen, og ikke mindst i salmebogen, vil kunne medføre et langvarigt ritualbogs- og salmebogsskisma, og at det vil skubbe fx de mange nye evangelikale valg- og frimenigheder yderligere bort fra folkekirken.

Det vil være en ganske unødigt provokation af mange kirkeligt aktive, som på forhånd ofte har et noget tyndslidt forhold til folkekirken.

Ønsker man at holde sammen på folkekirken, må man også på dette punkt vise meget stor skønsomhed og tilbageholdenhed. Man må også acceptere de argumenter, som man ikke kan forstå eller anerkende.

Det kønsneutrale ægteskab

Det er umiddelbart ganske positivt, at 11 af udvalgets medlemmer er enige om at fastslå, at et registreret partnerskab er noget grundlæggende andet end et ægteskab.

Enigheden er imidlertid af rent formel og besværgende karakter, og derved reelt en vildledning af læseren, thi rapporten afspejler jo også, at der ikke kan fremføres et eneste selvstændigt teologisk argument for etablering af et særligt kirkeligt ritual for homoseksuelle, der ønsker at leve i et livslangt monogamt forhold.

Til gengæld kan man, som det også sker i rapporten, udmærket argumentere sammenhængende for, at ægteskabsforståelsen folkeligt set har ændret sig i en sådan grad, at den er blevet kønsneutral, og at man derfor, for at komme tidsånden i møde, også bør ændre folkekirkens ægteskabssyn, således at det gøres kønsneutralt.

En sådan kønsneutral ægteskabsteologi fremkommer ved, at man fjerner skabelsesaspektet fra ægteskabsforståelsen og står tilbage med en fejring af kærligheden og af den gensidige forpligtethed mellem mennesker.

Kønsneutrale vielsesritualer af denne art er allerede i brug i folkekirken, og de bruges netop så godt som enslydende ved ægteskabsindgåelse og ved velsignelse af registrerede partnerskaber. Det er da også nogle af disse kønsneutrale ritualer udvalget har lagt til grund for sit ritualarbejde.

Der kan siges meget om dem, blandt andet at de ligger tættere op af en ikke-kristen gnostisk menneske- og kærlighedsforståelse end op af kristendommen, men under alle omstændigheder så viser såvel teori som praksis, at hvis man vil indføre vielse/velsignelse af registrerede partnerskaber, så kan det kun ske ved at relativere den hidtidige ægteskabsforståelse i en sådan grad, at den også kommer til at omfatte homoseksuelle. Og det kan på sin side kun ske ved, at skabelsesaspektet fjernes fra teologien og fra ritualen.

Men når det er sket, så må man uvægerligt spørge, hvorfor det lige præcis er den homoseksuelle undergruppe, som ønsker at leve i livslangt monogami, som skal have ret til en kirkelig vielse? Hvad så med dem, som på forhånd har besluttet sig for serielt monogami, hvad med de biseksuelle, hvad med storfamilierne, hvad med klosterfællesskaberne osv. osv.? Hvis ægteskabet skal være kønsneutralt, hvorfor skal det så fx ikke også være antalsneutralt?

Når udvalgsflertallet fastslår at kirken ”bør være lydør” og at den ”skylder” én gruppe homoseksuelle en kirkelig vielse på grund af deres gensidige kærlighed, hvorfor ”skylder” vi så ikke også alle mulige andre alment accepterede alternative samlivsformer en vielse? Ved at holde andre grupper ude, gør kirken sig til dommer over rigtigt og forkert samliv.

Som en logisk konsekvens heraf er der allerede blevet etableret en teologisk retning, som mener, at de homoseksuelle, som efterligner ægteskabet, befinder sig i et "heteronormativt fangenskab", og at diskriminationen først ophører, når ægteskabsinstitutionen er blevet relativet helt ud i intetheden.

Rigtigt er det i hvert fald, at der med indførelsen af et ritual, der alene gælder for lige præcis den undergruppe af homoseksuelle, som ønsker et liv i livslang monogami, ikke løses et diskriminationsproblem. Man skaber tværtimod et diskriminationsproblem, som ikke eksisterer, når det ligger utvetydigt fast, hvad et ægteskab er. Og det har det hidtil gjort overalt i den jødisk/kristne civilisation.

Det kristne ægteskab

Ægteskabet er i kristendommen ikke en historisk-relativ ordning, men en skabelsesordning indstiftet før syndefaldet. (Og derfor evig og uforanderlig).

I en sermon om ægteskabet fra 1519 skriver Luther:

"På samme vis er ægtetstanden et sakramente. Det er et ydre og åndeligt tegn på det største, helligste og ædleste som nogensinde har eksisteret: foreningen af den guddommelige og menneskelige natur i Jesus Kristus."

Luther bruger her ordet sakramente i betydningen mysterium og hemmelighed. I Efe-serbrevet 5, 31-33 står der:

"Derfor skal en mand forlade sin far og mor og binde sig til sin hustru, og de to skal blive ét kød. Dette rummer en stor hemmelighed[mysterium, sakramente] - jeg sigter til Kristus og kirken."

Først efter syndefaldet fik ægteskabet den yderligere betydning, at det blev et værn mod synden og mod den utæmmede egoisme og narcissisme. Men ægteskabet mistede ikke derved sin primære status af et helligt og guddommeligt mysterium, der viser hen til Kristi forhold til hans kirke på Jorden, og som henter en stor del af sin mening og hellighed i muligheden for at få børn.

Det er ved denne sammenføjning af manden og kvinden i samliv og i børn, at ægteskabet afspejler den evige forening af Fader, Søn og Helligånd. Netop i kønspolariteten afspejler ægteskabet både Kristi dobbelte natur som Gud og menneske og Guds Hellige Treenighed fra før evighedernes begyndelse; og derved det inderste mysterium i Gud og i alt værende.

Og dette syn på ægteskabet er ikke en luthersk eller en vesteuropæisk særhed, men et syn som deles af al historisk kristendom og af de kirker, som mindst 95% af verdens 1,7 milliarder kristne i dag er medlemmer af. Relativerer vi ægteskabssynet, så bryder vi på et vigtigt punkt med næsten alle kristne i verden, og ikke mindst bryder vi på afgørende vis med vort eget kirkelige, kulturelle og civilisatoriske fundament.

Kun ved først at relativere kristendommen kan man efterfølgende relativere det kristne syn på ægteskab og familie. Dét er det virkeligt bekymrende, også ved denne rapport.

Bilag 3

Forslag til ritual for kirkelig velsignelse af partnerskab³⁶

(En del af rituallet - erklæring om, at parret ønsker Guds velsignelse, Fadervor og velsignelse - autoriseres. Den øvrige del af rituallet er vejledende.)

I ritualbogen samt ved anden offentliggørelse af rituallet foreslås det gengivet med følgende præambel:

Præster, der af samvittighedsgrunde ikke ønsker at anvende dette ritual, fordi de finder det uforeneligt med kristen ægteskabsforståelse, er fritaget fra at bruge det.

Præludium

Salme

Indledningskollekt

Tale

Erklæring

Præsten siger:

N.N. og N.N.! I har allerede indgået registreret partnerskab og er i dag kommet ind i Guds hus for at få Guds velsignelse over jeres partnerskab.

Tilspørgsel (Kan udelades)

Så spørger jeg dig NN:

Vil du elske og ære NN og følges med hende/ham både i medgang og modgang, indtil døden skiller jer ad?

- Ja!

Ligeså spørger jeg dig NN:

Vil du elske og ære NN og følges med ham/hende både i medgang og modgang, indtil døden skiller jer ad?

- Ja!

Præsten fortsætter:

Lad os alle bede

Mens parret knæler, siger præsten med håndspåleggelse:

---

³⁶ Rituallet anvendes ved velsignelse af et indgået registreret partnerskab, jf. lov om registreret partnerskab.

Forbøn

Fadervor

Vor Fader, du som er i himlene!
Helliget blive dit navn,
komme dit rige,
ske din vilje
som i himmelen således også på jorden;
giv os i dag vort daglige brød,
og forlad os vor skyld,
som også vi forlader vore skyldnere,
og led os ikke ind i fristelse,
men fri os fra det onde.
For dit er Riget og magten og æren i evighed! Amen
Fred være med Jer!

Salme

Læsning

Læsning(er) fra Bibelen

Afslutningskollekt

Velsignelse

Præsten siger: Modtag alle Herrens velsignelse
Herren velsigne dig og bevare dig!
Herren lade sit ansigt lyse over dig og være dig nådig!
Herren løfte sit ansigt mod dig og give dig fred!

Menigheden svarer:

Amen. Amen. Amen.

Salme

Postludium

Bilag 4

Forslag til ritual for indgåelse af partnerskab

(En del af ritualet - tilspørgsel, forkyndelse, Fadervor og velsignelse - autoriseres. Den øvrige del af ritualet er vejledende.)

I ritualbogen samt ved anden offentliggørelse af ritualet foreslås det gengivet med følgende præambel:

Præster, der af samvittighedsgrunde ikke ønsker at anvende dette ritual, fordi de finder det uforeneligt med kristen ægteskabsforståelse, er fritaget fra at bruge det.

Præludium

Salme

Indledningskollekt

Tale

Tilspørgsel og forkyndelse

Præsten siger:

Så spørger jeg dig NN:

Vil du have NN som livsfælle?

- Ja!

Vil du elske og ære hende/ham og følges med hende/ham både i medgang og modgang, indtil døden skiller jer ad?

- Ja!

Ligeså spørger jeg dig NN:

Vil du have NN som livsfælle?

- Ja!

Vil du elske og ære ham/hende og følges med ham/hende både i medgang og modgang, indtil døden skiller jer ad?

- Ja!

Så giv hinanden hånd derpå!

Præsten lægger sin hånd på deres hænder og siger:

I har allerede lovet hinanden at ville leve sammen, og nu har I bekræftet det for Gud og for os, som er her til stede, og har givet hinanden hånd derpå. Derfor forkynder jeg jer at være registrerede partnere både for Gud og mennesker.

(Her kan parret eventuelt give hinanden ringe.)

Præsten fortsætter:

Lad os alle bede

Mens parret knæler, siger præsten med håndspåbyggelse:

Forbøn

Fadervor

Vor Fader, du som er i himlene!

Helliget blive dit navn,

komme dit rige,

ske din vilje

som i himmelen således også på jorden;

giv os i dag vort daglige brød,

og forlad os vor skyld,

som også vi forlader vore skyldnere,

og led os ikke ind i fristelse,

men fri os fra det onde.

For dit er Riget og magten og æren i evighed!

Amen

Fred være med Jer!

Salme

Læsning

Læsning(er) fra Bibelen

(Hvis indgåelsen af det registrerede partnerskab efterfølges af dåb, sker dåben på dette sted og indledes med en salme.)

Afslutningskollekt

Velsignelse

Præsten siger: Modtag alle Herrens velsignelse

Herren velsigne dig og bevare dig!

Herren lade sit ansigt lyse over dig og være dig nådig!

Herren løfte sit ansigt mod dig og give dig fred!

Menigheden svarer:

Amen. Amen. Amen.

Salme

Postludium